

Raadsbesluit gewijzigde vaststelling bestemmingsplan Koopmanweg 28-30

Raadsvergadering van 7 februari 2011, agendapunt 6

De raad van de gemeente Lemsterland:

Overwegende dat:

- het ontwerpbestemmingsplan Koopmanweg 28-30 met nummer NL.IMRO.0082.000900-0002 in overeenstemming met het bepaalde in artikel 3.8 van de Wet ruimtelijke ordening met ingang van donderdag 15 juli 2010 zes weken voor een ieder elektronisch beschikbaar is gesteld en raadpleegbaar is gemaakt;
- een analoge verbeelding van dit plan met de bijbehorende stukken tevens gedurende deze periode voor een ieder ter inzage heeft gelegen bij de centrale balie in het gemeentekantoor te Lemmer.
- een analoge verbeelding van het plan met de bijbehorende stukken gedurende dezelfde periode voor een ieder te raadplegen was via www.lemsterland.nl.
- gedurende de termijn van ter inzage legging door een ieder zienswijzen konden worden ingediend;
- met betrekking tot het ontwerpbestemmingsplan twee zienswijzen zijn ingediend;
- in de Reactienota zienswijzen bestemmingsplan Koopmanweg 28-30 gemotiveerd is aangegeven dat deze zienswijzen niet worden overgenomen.
- het verhaal van kosten binnen het plangebied anderszins verzekerd is,
- bij de vaststelling gebruik is gemaakt van de ondergronden met de bestandsnamen o_NL.IMRO.0082.000900_ongbk20081106.dgn en o_NL.IMRO.0082.000900_onkad20081106.dgn;
- de digitale versie van het bestemmingsplan Koopmanweg 28-30 leidend zal zijn ten opzichte van de analoge versie;
- gelezen het voorstel van het college van B en W van 14 januari 2011;
- gelet op het bepaalde in artikel 3.8 en 6.12 van de Wet ruimtelijke ordening, het Besluit ruimtelijke ordening en afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht;

BESLUIT:

Met betrekking tot het bestemmingsplan

- a. de Reactienota zienswijzen bestemmingsplan Koopmanweg 28-30 vast te stellen;
- b. de twee ingediende zienswijzen niet over te nemen
- c. het landschapsinpassingsplan van landschapsbeheer Friesland goed te keuren;
- d. het bestemmingsplan Koopmanweg 28-30, als vervat in de bestandenset met planidentificatie NL.IMRO.0082.000900-0003 met de daarbij behorende toelichting, langs elektronische weg en in analoge vorm gewijzigd vast te stellen, met dien verstande dat het bestemmingsplan ten opzichte van het ontwerp als volgt wordt gewijzigd:

Artikel 1

- In artikel 1.6 het begrip aanlegvergunning verwijderen.
- In artikel 1.49 het begrip ontheffing verwijderen.
- In artikel 1.51 het nummer NL.IMRO.0082.000900-0002 vervangen door NL.IMRO.0082.000900-0003.

Artikel 3

- In artikel 3.4 "Ontheffing van de bouwregels" wijzigen in "Afwijken van de bouwregels".
- In artikel 3.4 aanhef "Burgemeester en wethouders kunnen ontheffing verlenen van" wijzigen in "Bij een omgevingsvergunning kan worden afgeweken van".
- In artikel 3.4 onder a "een functie waarvoor ontheffing wordt verleend als bedoeld in" wijzigen in "een functie die wordt toegestaan met toepassing van".
- In artikel 3.4 onder a en b "en toestaan" wijzigen in "en worden toegestaan".
- In artikel 3.5 "als bedoeld in artikel 7.10 lid 1 Wet ruimtelijke ordening" verwijderen.
- In artikel 3.6 "ontheffing van de gebruiksregels" wijzigen in "afwijken van de gebruiksregels".
- In artikel 3.6.1 "Burgemeester en wethouders kunnen ontheffing verlenen van" wijzigen in "Bij een omgevingsvergunning kan worden afgeweken van".
- In artikel 3.6.1 onder a en onder c "en toestaan" wijzigen in "en worden toegestaan".
- In artikel 3.6.2. aanhef en onder a en b "Ontheffing" wijzigen in "Afwijking" .
- In artikel 3.6.3 "Geen ontheffing" wijzigen in "Geen afwijking".
- In artikel 3.6.3 "ontheffingsbevoegdheden" wijzigen in "afwijkingsbevoegdheden".
- Artikel 3.6.4 procedurebepaling verwijderen.
- In artikel 3.7 "Aanlegvergunning" wijzigen "Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een werk, geen bouwwerk zijnde, of van werkzaamheden".
- In artikel 3.7.1 "Het is verboden zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van burgemeester en wethouders (aanlegvergunning)" wijzigen in "Het is verboden zonder omgevingsvergunning".

Artikel 5

- In artikel 5.1.2 "Ontheffing" wijzigen in "Afwijken".
- In artikel 5.1.2 "Burgemeester en wethouders kunnen ontheffing verlenen van" wijzigen in "Bij een omgevingsvergunning kan worden afgeweken van".

Artikel 6

- In artikel 6 onder a, b en c "als bedoeld in artikel 7.10 lid 1 Wet ruimtelijke ordening" verwijderen.
- In artikel 6 onder d "Burgemeester en wethouders kunnen ontheffing verlenen van" wijzigen in "Bij een omgevingsvergunning kan worden afgeweken van".

Artikel 7

- In artikel 7, aanhef "Algemene ontheffingsregels" wijzigen in "Algemene afwijkingsregels".
- In artikel 7, onder a "Burgemeester en wethouders kunnen ontheffing verlenen van" wijzigen in "Bij een omgevingsvergunning kan worden afgeweken van".
- In artikel 7, onder a sub 2, 4, 5 en 6 "en toestaan" wijzigen in "en worden toegestaan".
- In artikel 7, onder a, sub 3 "ontheffing" wijzigen in "afwijking".
- In artikel 7, onder b "ontheffing" wijzigen in "vergunning".

Artikel 8

- In artikel 8.1 "Ontheffingen en nadere eisen" wijzigen in "Nadere eisen".
- In artikel 8.1 "ontheffingen en" verwijderen.
- In artikel 8.1 onder a "ontheffing te verlenen of" verwijderen.

Artikel 10

- In artikel 10.1.1 "bouwvergunning" wijzigen "omgevingsvergunning voor het bouwen".
 - In artikel 10.1.2 "Ontheffing" wijzigen in "Afwijken".
 - In artikel 10.1.2 "Burgemeester en wethouders kunnen eenmalig ontheffing verlenen van het bepaalde in 10.1.1," wijzigen in "Het bevoegd gezag kan eenmalig in afwijking van het bepaalde in 10.1.1 een omgevingsvergunning verlenen" .
- e. GS en de Vrom-inspecteur vragen of zij er bezwaar tegen hebben dat niet 6 weken wordt gewacht met het bekendmaken van het besluit tot het vaststellen van het bestemmingsplan dan wel of zij van plan zijn een aanwijzing te geven over het bestemmingsplan.

Met betrekking tot de exploitatie

- f. geen exploitatieplan vast te stellen;

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Lemsterland van 7 februari 2011.

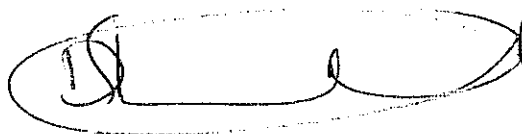
De raad voornoemd,

de griffier

H.A. van Dijk

de voorzitter

D.J. Stellingwerf

gemeente

Lemsterland

RAADSVERGADERING VAN 7 februari 2011

Agendapunt:	6
Datum voorstel:	14 januari 2011
Bijlagen:	Raadsbesluit
Portefeuillehouder:	J. Wesselius
Sector:	Grondgebied
Onderwerp:	Gewijzigde vaststelling bestemmingsplan Koopmanweg 28 - 30
Behandeld door:	P. Loonstra
Telefoonnummer:	0514-567534
E-mail:	ploonstra@lemsterland.nl

VOORSTEL.

1. Het besluit van 13 december 2010 – punt 4 (vaststelling van het bestemmingsplan Koopmanweg 28-30) intrekken.
2. In plaats daarvan het volgende, vrijwel gelijklopende besluit nemen:
 - a. De Reactienota zienswijzen bestemmingsplan Koopmanweg 28-30 vaststellen.
 - b. De zienswijze van [redacted] en de direct omwonenden van Koopmanweg 30 te Echtenerbrug, namens hen ingediend door de heer [redacted] niet overnemen.
 - c. De zienswijze van [redacted] niet overnemen.
 - d. Het landschapsinpassingsplan van Landschapsbeheer Friesland goedkeuren.
 - e. Het bestemmingsplan Koopmanweg 28 – 30 gewijzigd vaststellen, met dien verstande dat het plan wordt aangepast aan de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) zoals aangegeven in het bijgevoegde ontwerpbesluit.
 - f. Nu het verhaal van kosten verzekerd is via een exploitatieovereenkomst, besluiten dat geen exploitatieplan wordt vastgesteld;

TOELICHTING.

Het is gebruikelijk dat de regelgeving met betrekking tot de inhoud van een bestemmingsplan die geldt ten tijde van de ter inzage legging van een ontwerpbestemmingsplan, leidend is voor de inhoud van het bestemmingsplan ten tijde van het vaststellen van dat bestemmingsplan. Het ontwerpbestemmingsplan Koopmanweg 28 – 30 heeft van 15 juli 2010 tot en met 25 augustus 2010 ter inzage gelegen. Op dat moment was de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) nog niet in werking getreden. In het ontwerpbestemmingsplan was de Wabo dus nog niet verwerkt en – in de lijn van de hiervoor aangegeven algemene regel – is de Wabo dus ook niet in het vastgestelde bestemmingsplan verwerkt. Inmiddels is ons gebleken dat in de Invoeringswet Wabo geen overgangsrecht is opgenomen ten aanzien van bestemmingsplannen. Dit betekent dat het moment van vaststelling van het bestemmingsplan bepalend is voor de inhoud van het bestemmingsplan en niet het moment van ter inzage legging van het ontwerpplan. Dit betekent dat het bestemmingsplan strikt formeel niet Wabo-proof is. Hoewel niet zeker is dat dit fataal zou zijn in een eventuele beroepsprocedure, willen wij op dit punt geen enkel risico nemen. Wij leggen het bestemmingsplan daarom opnieuw aan u voor met het voorstel het bestemmingsplan gewijzigd – want aangepast aan de Wabo – vast te stellen. Dit betreft dus uitsluitend een juridisch-technische aanpassing aan de Wabo.

Voor de rest van de motivering van het besluit verwijzen wij u naar het voorstel op basis waarvan u op 13 december 2010 besloot tot het vaststellen van het bestemmingsplan.

WETTELIJKE BASIS.

Artikel 3.1 Wet ruimtelijke ordening, Wet algemene bepalingen omgevingsrecht.

FINANCIËLE ASPECTEN/DEKKING.

Zie onder het kopje Exploitatie.

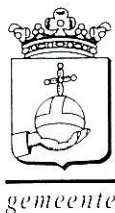
TER INZAGE LIGGENDE STUKKEN.

- Raadsvoorstel van 13 december 2010
- Twee zienswijzen.
- Ontwerp bestemmingsplan met de bijbehorende stukken, zoals dat ter inzage heeft gelegen.
- Advies aan B en W van 25 oktober 2010, besluit van B en W van 29 oktober 2010.
- Landschapsinpassingsplan.
- Memo Klaas Hessel Adema over geurproductie.
- (Ontwerp) vaststellingsbesluit.
- Reactienota zienswijzen bestemmingsplan Koopmanweg 28 – 30 met de daarin genoemde bijlagen.

Burgemeester en wethouders van Lemsterland,
de secretaris, de burgemeester,

B.G.W. Siebers.

D.J. Stellingwerf.

Lemsterland

gemeente

Motie PvdA, D66
Verwerpen & tegen voor

voorstel aangenomen
op voor: G3, CDA, NCPA, VVD
& tegen: PvdA, CU, D66

13-12-2010

RAADSVERGADERING VAN 13 december 2010

Agendapunt:	4
Datum voorstel:	29 oktober 2010
Bijlagen:	Raadsbesluit
Portefeuillehouder:	J. Wesselius
Sector:	Grondgebied
Onderwerp:	Vaststelling bestemmingsplan Koopmanweg 28 - 30
Behandeld door:	P. Loonstra
Telefoonnummer:	0514-567534
E-mail:	ploonstra@lemsterland.nl

VOORSTEL.

1. De Reactienota zienswijzen bestemmingsplan Koopmanweg 28-30 vaststellen.
2. De zienswijze van de bewoners van de Langelilleweg en de direct omwonenden van Koopmanweg 30 te Echtenerbrug, namens hen ingediend door de heer J. van Daltsen en IJ. de Haas niet overnemen.
3. De zienswijze van de heer E. Dijkstra, Koopmanweg 15, 8539 RT te Echtenerbrug niet overnemen.
4. Het landschapsinpassingsplan van Landschapsbeheer Friesland goedkeuren.
5. Het bestemmingsplan Koopmanweg 28 – 30 ongewijzigd vaststellen, zoals aangegeven in het bijgevoegde ontwerpbesluit.
6. Nu het verhaal van kosten verzekerd is via een exploitatieovereenkomst, besluiten dat geen exploitatieplan wordt vastgesteld;

TOELICHTING.

Op 23 oktober 2006 heeft u een positieve uitspraak gedaan over het principeverzoek tot uitbreiding van de varkenshouderij aan de Koopmanweg 30 te Echtenerbrug. Daarbij hebt u uitgesproken bereid te zijn de bestemmingsplanprocedure te starten om de bestemming van de woning op het perceel Koopmanweg 28 te Echtenerbrug te wijzigen in die van bedrijfswoning bij de varkenshouderij aan de Koopmanweg 30. Ter uitvoering van dit besluit hebt u op 26 november 2007 het bestemmingsplan Buitengebied, partiële herziening Koopmanweg 28 – 30 vastgesteld. Dit bestemmingsplan is bij besluit van 3 juni 2008 goedgekeurd door GS van Fryslân. De heren IJ. de Haas en J. van Daltsen hebben namens de bewoners van de Langelilleweg tegen dit besluit beroep ingesteld bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. De Afdeling verklaarde het beroep op 10 juni 2009 gegrond en vernietigde het besluit van GS. Verder onthield de Afdeling alsnog goedkeuring aan het bestemmingsplan. De reden hiervoor was dat de Afdeling van mening was dat u bij het vaststellen van het bestemmingsplan geen inzicht had gegeven in de gevolgen van de mogelijke uitbreiding voor omwonenden. U had hier geen inzicht in gegeven omdat u vond dat de heer van Sambeek op grond van vast beleid hoe dan ook recht had op de tweede bedrijfswoning. Dit leek op zich logisch omdat het bestemmingsplan niet zag op de uitbreiding van het bedrijf, maar alleen op de tweede bedrijfswoning. De uitbreiding van het bedrijf zou nog via een afzonderlijke procedure plaats moeten vinden. De Afdeling dacht hier dus anders over.

Na vernietiging van het bestemmingsplan hebben wij een nieuw bestemmingsplan laten opstellen: het bestemmingsplan Koopmanweg 28–30. In dit bestemmingsplan is niet alleen geregeld dat de woning Koopmanweg 28 een tweede bedrijfswoning wordt, maar ook is de uitbreiding van de varkenshouderij meteen in het plan opgenomen. Op deze wijze is meteen aan alle aspecten besteed en zijn de gevolgen van de uitbreiding voor omwonenden inzichtelijk gemaakt.

Wij hebben het ontwerp bestemmingsplan Koopmanweg 28-30, inclusief alle bijbehorende stukken, met ingang van donderdag 15 juli 2010 tot en met 25 augustus 2010 ter inzage gelegd bij de centrale balie in het gemeentekantoor. Ook was het ontwerpplan met bijbehorende stukken gedurende de termijn van ter inzage ligging in te zien op onze website. Verder is het ontwerpplan gepubliceerd op de landelijke website www.ruimtelijkeplannen.nl. Gedurende deze periode kon een ieder een zienswijze indienen over dit ontwerp plan. Er zijn twee zienswijzen ingediend. De zienswijzen zijn ingediend door:

1. De heren I.J. de Haas en J. van Dalftsen namens bewoners van de Langelilleweg en bewoners in de onmiddellijke omgeving van Koopmanweg 28 en 30. Het correspondentieadres is Langelilleweg 12, 8484 KE te Langelille.
2. De heer E. Dijkstra, Koopmanweg 15, 8539 RT te Echtenerbrug.

Over deze zienswijzen hebben wij een reactienota opgesteld. Dit is de "Reactienota zienswijzen bestemmingsplan Koopmanweg 28 – 30".

Op basis van wat in het bestemmingsplan en de bijbehorende stukken is opgenomen en op basis van de reactienota over de zienswijzen concluderen wij dat u het bestemmingsplan kunt vaststellen. De bedrijfsuitbreiding en de tweede bedrijfswoning zijn gelet op alle betrokken belangen in overeenstemming met een goede ruimtelijke ordening.

Exploitatie

In artikel 6.12 lid 1 van de Wet ruimtelijke ordening is opgenomen wanneer een exploitatieplan moet worden vastgesteld. In artikel 6.12, lid 2 is bepaald dat u kunt besluiten geen exploitatieplan vast te stellen, wanneer het verhaal van de kosten van de grondexploitatie over de in plan begrepen gronden anderszins verzekerd is. Met het oog op de bouw van de nieuwe stal is met de initiatiefnemer een overeenkomst gesloten, waarmee het verhaal van kosten anderszins is verzekerd. Wij stellen u daarom voor te besluiten geen exploitatieplan vast te stellen.

WETTELIJKE BASIS.

Artikel 3.1 Wet ruimtelijke ordening

FINANCIËLE ASPECTEN/DEKKING.

Zie onder het kopje Exploitatie.

TER INZAGE LIGGENDE STUKKEN.

- Twee zienswijzen.
- Ontwerp bestemmingsplan met de bijbehorende stukken, zoals dat ter inzage heeft gelegen.
- Advies aan B en W van 25 oktober 2010, besluit van B en W van 29 oktober 2010.
- Landschapsinpassingsplan.
- Memo Klaas Hessel Adema over geurproductie.
- (Ontwerp) vaststellingsbesluit.
- Reactienota zienswijzen bestemmingsplan Koopmanweg 28 – 30 met de daarin genoemde bijlagen.

Burgemeester en wethouders van Lemsterland,
de secretaris, de burgemeester,

B.G.W. Siebers.

D.J. Stellingwerf.

Reactienota zienswijzen bestemmingsplan Koopmanweg 28-30.

Op woensdag 14 juli 2010 is van het ontwerpbestemmingsplan Koopmanweg 28-30 een kennisgeving gedaan in het weekblad Zuid Friesland, in de Staatscourant en op www.lemsterland.nl. Het ontwerpplan met alle bijbehorende stukken is met ingang van donderdag 15 juli 2010 tot en met woensdag 25 augustus ter inzage gelegd in het gemeentekantoor te Lemmer. Verder is het ontwerpbestemmingsplan met de vereiste stukken gepubliceerd op de website www.lemsterland.nl. Tenslotte is het ontwerpbestemmingsplan met de daarbij behorende bijlagen gepubliceerd op www.ruimtelijkeplannen.nl. Over het ontwerpbestemmingsplan zijn twee schriftelijke zienswijzen ingediend. Wij zullen de zienswijzen kort samenvatten. Voor de volledige zienswijzen verwijzen wij kortheidshalve naar de zienswijzen zelf die aan deze nota zijn gehecht (bijlage 1 en bijlage 2). Na het weergeven van de zienswijzen zullen wij onze reactie daarop weergeven, waarbij wij de volgorde zullen aanhouden die de indieners van de zienswijzen zelf in hun brieven hebben gehanteerd.

Zienswijze 1.

De eerste zienswijze is van [REDACTED] mede ingediend namens de [REDACTED] in de onmiddellijke omgeving van het perceel Koopmanweg 30 te Echtenerbrug. Van [REDACTED] en de bewoners in de onmiddellijke omgeving is een handtekeningenlijst bijgevoegd. De zienswijze is op 10 augustus 2010 en dus tijdig ingediend. De zienswijze is tijdens de (resterende) periode van ter inzage legging ter inzage gelegd en op internet gepubliceerd.

Boven de handtekeningenlijst staat de volgende tekst vermeld:

12 september 2008

Hierbij machtigen wij [REDACTED] voor de verdere acties die moeten worden ondernomen om uitbreiding van de varkensstallen bij Van Sambeek, Koopmanweg 30 te Echtenerbrug, tegen te gaan.

De lijst dateert van 12 september 2008. De kennisgeving van het ontwerpbestemmingsplan is op 14 juli 2010 gedaan.

A.

Volgens de indieners van de zienswijze was de gemeente voornemens om:

1. het maximum aantal varkens in het bestemmingsplan te benoemen;
2. een verdiepingsvloer te verbieden in de nieuw te bouwen stal;
3. de oppervlakte van de bebouwing vast te stellen op 11.822 m².

Volgens de indieners van de zienswijze is alleen punt 3 in het bestemmingsplan benoemd. Zij maken er bezwaar tegen dat de andere twee punten niet worden benoemd. Ze vragen zich af waarom deze punten zijn weggelaten en waarom het voorontwerp niet ter inzage is gelegd.

Reactie gemeente

De gemeente is niet van plan geweest het maximum aantal te houden varkens in het bestemmingsplan te benoemen, althans in ieder geval niet in de planregels. Het aantal dieren dat mag worden gehouden wordt begrensd door de vergunning die is verleend op grond van de Wet milieubeheer. Dit is vermeld in de toelichting van het bestemmingsplan. De varkenshouder zou een nieuwe of wijziging van de milieuvergunning aan kunnen vragen.

Het aantal dieren wordt ook dan begrensd, namelijk door de maximaal te bebouwen oppervlakte die in het bestemmingsplan is opgenomen. Wij vinden het maken van een verdiepingsvloer niet bezwaarlijk. Dit vinden wij wel van het houden van dieren op een dergelijke verdiepingsvloer. Daarom hebben wij dit verboden via de planregels. Daartoe is in artikel 3.1, onder a, sub 3 bepaald dat dieren alleen in de eerste bouwlaag mogen worden gehouden.

De Wet ruimtelijke ordening verplicht wel tot terinzagelegging van het ontwerpbestemmingsplan, maar niet tot terinzagelegging van het voorontwerp-bestemmingsplan. Het is dus aan de gemeente zelf om te bepalen of het voorontwerpbestemmingsplan voor inspraak ter inzage wordt gelegd. Gelet op de al lange voorgeschiedenis rond het plan voor uitbreiding van de varkenshouderij is er voor gekozen het voorontwerp niet voor inspraak ter inzage te leggen.

B

De indieners van de zienswijzen voeren verder aan dat de woning die nu als 1° bedrijfswoning dienst doet qua inhoud veel te groot is en nooit zo groot gebouwd had mogen worden. Volgens hen kan de gemeenteraad ook vrij eenvoudig vaststellen dat de 1° bedrijfswoning te groot is. Volgens de indieners van de zienswijze zit in de woning nu een grote kantine en een groot kantoor en kan daar gemakkelijk een 2° bedrijfswoning gemaakt worden. Volgens hen kan de woning Koopmanweg 28 dan een gewone burgerwoning worden.

Reactie gemeente

De bedrijfswoning op het perceel Koopmanweg 30 is met bouwvergunning gebouwd. De bouwvergunning is inmiddels onherroepelijk. De vraag of deze woning te groot is kan in het kader van deze bestemmingsplanprocedure daarom niet meer aan de orde komen. Een andere vraag is of de omvang van de eerste bedrijfswoning aanleiding zou moeten zijn om geen medewerking te verlenen aan het veranderen van de functie van de woning op Koopmanweg 28 van burgerwoning in bedrijfswoning. Dat is niet geval. Zoals de indieners van de zienswijze zelf al schrijven is in het huidige gebouw, door de indieners van de zienswijze als bedrijfswoning aangemerkt, al een kantoor en kantine ondergebracht. De in het gebouw beschikbare ruimte is daarmee behalve voor de reguliere woonfunctie benut voor andere aan het bedrijf gerelateerde functies.

C.

Volgens de indieners van de zienswijze is er op geen enkele wijze getoetst of het toekomstige grote gebouw gezichtsbelemmerend is voor de omwonenden, ~~Zoals de familie [naam], de andere omwonenden van de Koopmanweg en de omwonenden van de [naam] Langelilleweg.~~ Zij plaatsen vraagtekens bij de doorkijk die nog zou bestaan. Verder kan de stal volgens hen niet landschappelijk worden ingepast omdat deze daar naar hun mening niet hoort. Volgens de indieners draait de gemeente alles om ten gunste van de varkenshouder en wordt er niet aan de inwoners gedacht. Als de inwoners bomen in de tuin willen planten krijgen ze een brief dat ze deze moeten verwijderen omdat ze niet in het landschap passen, aldus de indieners. Het landschap moet volgens dezelfde gemeente open blijven. Zij verwijzen daartoe naar de bijlagen. Daarmee doelen zij op een brief van het college van B en W van de gemeente Lemsterland aan mevrouw ~~[naam]~~, ~~[naam]~~. Deze brief was abusievelijk niet door de indieners van de zienswijze als bijlage bij de zienswijze gevoegd maar is op 25 augustus 2010 alsnog ontvangen. In de betreffende brief wijst het college van B en W er op dat mevrouw Kardolus zonder vergunning geplante bomen moet verwijderen omdat deze ten koste gaan van het open landschap.

Reactie gemeente

Dit punt van de zienswijze is tweeledig: verlies van uitzicht en het standpunt dat de stal niet thuishoort in het landschap.

Wat het uitzicht betreft merken wij op dat de kortste afstand van de stal tot een woning van derden tenminste 250 (Koopmanweg 15) is. De woningen aan de Langelilleweg staan nog verder weg, op minimaal 550 meter. Voor zover er sprake is van aantasting van uitzicht is die niet zodanig ernstig dat hieraan doorslaggevende betekenis toekomt en dat daarom van het vaststellen van het bestemmingsplan zou moeten worden afgezien. Daarbij hebben wij in aanmerking genomen dat volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State in zijn algemeenheid geen recht op blijvend vrij uitzicht bestaat. Deze lijn is bevestigd in de uitspraak van 13 augustus 2008, LJN BD9952, 200705157/1, in de uitspraak van 15 oktober 2008, LJN BF8962, 200707593/1 en in de uitspraak van 8 juli 2009, LJN BJ 1883, 200806942/1/R2. Daarbij hebben wij ook overwogen dat in het geldende bestemmingsplan Buitengebied voor de plek van de stal, al forse agrarische bebouwing kan worden opgericht. Ter plaatse geldt de bestemming Agrarische bedrijfsdoeleinden. Binnen deze bestemming kan gebouwd worden voor het agrarische (grondgebonden) bedrijf. Ook stallen kunnen binnen deze bestemming worden gebouwd. In het ontwerpbestemmingsplan staat verder dat er een doorzicht blijft bestaan op de polder. De indieners van de zienswijze plaatsen hier vraagtekens bij. Hoewel wij beseffen dat hiermee niet aan de zienswijze wordt tegemoet gekomen, hebben wij naar aanleiding van de ingediende zienswijze het landschapsinpassingsplan wel enigszins aangepast. Hierdoor blijft er straks ten westen van de stal een doorkijk over het landschap.

Wat het landschap betreft is onze reactie als volgt. De indieners van de zienswijze zijn van mening dat een grote stal zoals de initiatiefnemer die wil bouwen niet thuis hoort op de plek waar deze is geprojecteerd. De afweging of hier grote stallen thuishoren heeft de gemeenteraad echter al in 1990 gemaakt toen de raad het bestemmingsplan Buitengebied vaststelde. De raad heeft aan de betreffende grond toen de bestemming Agrarische bedrijfsdoeleinden toegekend. Binnen deze bestemming kan bebouwing – waaronder stallen - worden opgericht ten behoeve van het (grondgebonden) agrarisch bedrijf. Dit is ook het grote verschil met de situatie waarover ~~.....~~ een brief ontving. De brief had betrekking op het planten van bomen binnen de bestemming Agrarisch gebied II. Grond met deze bestemming is mede bestemd voor het behoud van landschappelijke waarden, onder andere tot uitdrukking komend in de openheid van het gebied. Overigens stellen wij niet dat de stal die de initiatiefnemer wil bouwen binnen het bestemmingsplan past. Dit is niet het geval omdat de stal niet voor het grondgebonden agrarische bedrijf wordt gebouwd maar voor het niet grondgebonden agrarische bedrijf.

Hoewel de te bouwen stal in planologische zin niet ten koste van de openheid gaat (er mogen al stallen gebouwd worden), komt er feitelijk wel een gebouw te staan op een plek die nu nog open is. Uiteraard gaat dit ten koste van de feitelijke openheid. Dit laat onverlet dat een dergelijke stal beter in het landschap past als deze met beplanting wordt omzoomd. Het Friese landschap kenmerkt zich door openheid met daarin "eilanden" van onder andere boerderijen. Het gaat er om dat deze agrarische gebouwen dan niet plompverloren in het landschap staan maar met streekeigen beplanting worden aangekleed. Wij vinden dat dit zorgvuldig moet gebeuren. Om dit te bewerkstelligen hebben wij geregeld dat de landschappelijke inpassing plaats moet vinden op basis van een advies van Landschapsbeheer of een daarmee qua deskundigheid vergelijkbare instantie. De initiatiefnemer heeft een landschapsinpassingsplan ingediend van Landschapsbeheer Friesland.

De indieners van de zienswijze vragen om ook aan de belangen van de inwoners te denken en niet alleen aan de belangen van de initiatiefnemer. Wij wegen met het bestemmingsplan

Koopmanweg 28 alle belangen mee. De belangen van de inwoners van de gemeente of van de ~~.....~~ worden niet zodanig aangetast dat van het vaststellen van het bestemmingsplan zou moeten worden afgezien.

D.

De indieners van de zienswijze vinden dat de uitstoot van ammoniak, stof en geur onderzocht moet worden. Volgens hen is het niet toegestaan dat de uitstoot van ammoniak op de Schoteruiterdijken toeneemt. Volgens hen moet die uitstoot duidelijk afnemen. Volgens de indieners is het bekend dat de uitstoot in de onmiddellijke omgeving ca 200 m toeneemt. Verder schrijven de indieners dat de grenswaarde nu al worden overschreden en ze vragen zich af hoe het dan zit als de luchtwassers stilliggen door onderhoud, mankementen of andere oorzaken. Volgens de indieners kan niet worden uitgegaan van de beste rendementen omdat ze in de praktijk matig functioneren. Ze vragen te rekenen met een rendementsmodel dat rekening houdt met gemiddelden. Ze schrijven verder niet te kunnen aanvaarden dat de Schoteruiterdijken en het gebied rondom de Tjonger wordt vervuild. Volgens hen is de stank en de herrie van de ventilatoren van de varkensstallen nu al ondraaglijk. Ze vragen zich af hoe dat dan in de toekomst moet.

Reactie gemeente:

De milieugevolgen van het plan van de initiatiefnemer tot uitbreiding van zijn varkenshouderij zijn beschreven in het MER Koopmanweg 30 te Echtenerbrug. Doel van het opstellen van een MER is het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming voor activiteiten met mogelijk belangrijke nadelige gevolgen voor het milieu. In het genoemde MER zijn de gevolgen van de voorgenomen uitbreiding van de varkenshouderij beschreven. Ook de gevolgen van de uitstoot van ammoniak zijn beschreven. In het MER is vermeld dat het gebied Schoteruiterdijken een gebied is dat hoort tot de provinciaal ecologische hoofdstructuur, maar dat dit geen voor ammoniak zeer kwetsbaar gebied of speciale beschermingszone is. Het gebied bestaat uit een beheersgebied en uit een natuurgebied. Het gebied Schoteruiterdijken begint op een afstand van ongeveer 60 meter vanaf de inrichting. In het MER is vermeld dat op 2 punten, het dichtst bij de inrichting, de ammoniakdepositie toeneemt. Op iets grotere afstand neemt de ammoniakdepositie af. De oppervlakte van het gebied waar de ammoniakdepositie afneemt is groter dan de oppervlakte van het gebied Schoteruiterdijken waar de ammoniakdepositie toeneemt. De ammoniakdepositie in het gebied Schoteruiterdijken zal als gevolg van het uitbreidingsplan van de initiatiefnemer niet zodanig zijn dat er negatieve gevolgen zijn te verwachten voor de flora en fauna. Ook andere belangen worden niet zodanig aangetast door toename van ammoniakdepositie het dichtst bij de inrichting dat om die reden zou moeten worden afgezien van het vaststellen van het bestemmingsplan. De indieners van de zienswijze geven niet aan waarop hun stelling is gebaseerd dat toename van ammoniakdepositie niet is toegestaan. Er wordt aan de regels voor ammoniakdepositie voldaan. Verder is de toename van ammoniakdepositie het dichtst bij de inrichting – mede gelet op het belang dat met het uitbreiden van de varkenshouderij is gemoeid - niet zodanig dat het vaststellen van het bestemmingsplan in strijd zou zijn met een goede ruimtelijke ordening.

Anders dan de indieners van de zienswijze stellen wordt de grenswaarde van ammoniakdepositie niet overschreden. De stelling dat de luchtwassers in de praktijk matig functioneren wordt verder niet door de indieners van de zienswijze onderbouwd. We kunnen hier dan ook niet op in gaan. Anders dan de indieners van de zienswijze stellen, mag wel worden uitgegaan van de werking van de luchtwassers zoals in het MER beschreven. De indieners van de zienswijze schrijven dat zij niet kunnen aanvaarden dat de vervuiling van de Schoteruiterdijken en de Tjonger toeneemt. Zoals wij hiervoor al hebben aangegeven is de in het MER beschreven situatie voor ammoniak niet zodanig dat wij om die reden van het vaststellen van het bestemmingsplan af zouden moeten zien.

Wat de stank en herrie van de varkensstallen betreft, daarvan is in het MER zowel de huidige als de toekomstige situatie beschreven.

Wat de geur betreft zal in de beoogde situatie aan de normen worden voldaan. De geurnormen zullen in tegenstelling tot in de huidige situatie nergens worden overschreden. Om die reden kon ook een vergunning op grond van de Wet milieubeheer worden verleend. Naar aanleiding van de ingediende zienswijze is aanvullend onderzoek verricht. Daarbij is gekeken hoe hoog de cumulatieve geurbelasting of achtergrondbelasting is en hoe deze belasting zich verhoudt met de voorgrondbelasting, dus de geurhinder die is toe te schrijven aan het bedrijf op het perceel Koopmanweg 28. De bevindingen zijn neergelegd in het rapport "Cumulatieve geurhinder omgeving Koopmanweg 30" (bijlage 3). Het rapport is opgesteld door For Farmers, Kwinkweerd 12, 7241 CW te Lochem. Op basis van de cumulatieve geurberekening blijkt dat de voorgrondbelasting bepalend is voor de mate van geurhinder die bij de woningen in de omgeving wordt ondervonden en daarmee voor het woon- en leefklimaat. De voorgrondbelasting op de woningen in de omgeving zal in de nieuwe situatie gunstiger zijn dan in de oude situatie. Dit feit en het feit dat er een milieuv vergunning is verleend omdat wordt voldaan aan de geurnormen betekent niet dat er geen zelfstandige afweging in het kader van een goede ruimtelijke ordening meer hoeft plaats te vinden. Onze conclusie is dat de geurbelasting op de woningen in de omgeving niet zodanig is dat zou moeten worden afgezien van het vaststellen van het bestemmingsplan. Gezien de berekende geurbelasting is naar onze mening sprake van een goed woon- en leefklimaat en is het vaststellen van het bestemmingsplan vanuit een oogpunt van geurbelasting niet in strijd met een goede ruimtelijke ordening.

Uit het MER blijkt dat de geluidbelasting van woningen in de omgeving bij het uitvoeren van het voorkeursalternatief vrijwel ongewijzigd blijft ten opzichte van de huidige situatie. Zowel in de huidige situatie als in de beoogde situatie wordt voldaan aan de wettelijke normen. Niettemin zijn we ook nagegaan of sprake zal zijn van een goed akoestisch woon- en leefklimaat bij woningen van derden. De conclusie daaruit is dat de geluidbelasting in ieder geval niet zodanig zal zijn dat om die reden van het vaststellen van het bestemmingsplan zou moeten worden afgezien.

E.

De indieners van de zienswijze vragen zich af of het bekend is dat chemische wassers zwavelzuur gebruiken en dat deze vernietigend zijn voor staalverbindingen en vooral zink. Daarbij geven ze aan dat er op 500 meter afstand een huis staat met een volledig zinken dak. Ze vragen zich af wat de consequenties zijn en ze willen nader onderzoek. Ze schrijven dat het al bekend is dat zinken goten zeer snel het loodje leggen als er in de buurt chemische luchtwassers actief zijn.

Reactie gemeente:

Op het bedrijf van de heer van Sambeek zullen twee soorten wassers gebruikt worden;

- Een chemische luchtwasser
- Een combiwasser

Beide wassers zijn uitgebreid getest alvorens deze de erkenning hebben gekregen en zijn opgenomen in de bijlage bij de Regeling ammoniak en veehouderij. Hierbij zijn ze uitgebreid getest op verbruik van het zwavelzuur. De chemische luchtwasser is voorzien van een druppelvanger. Deze zorgt er voor dat condens mogelijk vervuild met zuur terugvloeit in de wasser en in het spuiwater terecht komt en niet verdampt/vervluchtigt. De combiwasser is voorzien van een extra waspakket (zonder zuur) achter het chemische waspakket. Dit extra

waspakket vangt alle condens vervuild met zuur op en zorgt ervoor dat dit zuur in het spuiwater terecht komt en niet verdampt/vervluchtigt.

Conclusie moet dus zijn dat er geen zwavelzuur vrijkomt uit de luchtwassers en dat er dus ook geen gevaar is dat de zinken daken of zinken goten in de omgeving door zwavelzuur uit de luchtwassers worden aangetast.

F.

Het volgende onderdeel van de zienswijze betreft het rapport van het wetterskip. Volgens de indieners stelt het wetterskip hierin dat een zeer grote regenbui 1 x per 2 jaar voor komt. Zij zijn van mening dat dit aangepast moet worden en dat de opvangbakken groter moeten dan in het rapport van het wetterskip is aangegeven. Verder leggen de indieners van de zienswijze de vinger bij pagina 2 van de brief van het wetterskip omdat er over pluimveestallen wordt geschreven, terwijl het plan van de initiatiefnemer betrekking heeft op varkens. Ze vragen zich af in hoeverre het rapport daarom nog serieus genomen kan worden.

Reactie gemeente:

De indieners van de zienswijze bedoelen het wateradvies over het voorontwerpbestemmingsplan zoals verwoord in de brief van het wetterskip van 14 april 2009, verzonden op 19 april 2009. Anders dan de indieners schrijven stelt het wetterskip niet dat een zeer grote regenbui 1 x per twee jaar voorkomt. Het wetterskip schrijft dat de opvangbakken zo groot worden dat de grootste bui die gemiddeld 1 x per 10 jaar voorkomt in de bakken kan worden opgevangen. Het wetterskip behartigt de waterhuishoudkundige belangen. Wij hebben geen reden om aan te nemen dat de uitgangspunten waar het wetterskip vanuit gaat niet juist zijn.

Dat in de laatste alinea wordt geschreven over pluimveestallen betekent niet dat aan de brief van het wetterskip geen betekenis kan worden gehecht. Naar onze mening is sprake van een kennelijke verschrijving. Verder maakt het voor de toename van de verharde oppervlakte niet uit of er sprake is van een pluimvee- of varkensstal.

G.

De indieners van de zienswijze schrijven dat ze de gegevens over het milieu niet altijd serieus nemen. Volgens hen is het toegeschreven op de situatie. De geurbelasting op de woning van [REDACTED] ligt volgens hen 0,2 onder de norm van 8. Volgens de indieners van de zienswijze zou alleen dat al een reden moeten zijn om uit te gaan van het meest milieuvriendelijke alternatief omdat dan zeker zou zijn dat aan alle voorwaarden wordt voldaan. Daarom is de zienswijze: kies voor het meest milieuvriendelijke alternatief, of liever nog, sta geen uitbreiding toe.

Reactie gemeente:

Wij gaan uit van de juistheid van de gegevens zoals die in het MER Koopmanweg 30 zijn opgenomen. Wij hebben geen reden om aan te nemen dat deze gegevens niet kloppen en de indieners van de zienswijze hebben ook geen andersluidend deskundigenrapport overlegd waaruit dat zou moeten blijken. Zoals wij al eerder hebben aangegeven is de geurbelasting op woningen van derden, mede gezien het belang van de initiatiefnemer bij het verwezenlijken van het plan, niet zodanig dat van het vaststellen van het bestemmingsplan zou moeten worden afgezien. Het vaststellen van het plan achten wij vanwege de te verwachten geurbelasting niet in strijd met een goede ruimtelijke ordening. Er zal sprake zijn van een goed woon- en leefklimaat bij de woningen van derden.

H.

Volgens de indieners zou het de gemeenteraad sieren te wachten op het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied. Ze schrijven dat dit al veel eerder door hen naar voren is gebracht en dat dit actueel is omdat het bestemmingsplan Buitengebied bijna klaar is. Ze roepen op voor het meest milieuvriendelijke alternatief te kiezen of om helemaal geen uitbreiding toe te staan.

Reactie gemeente

De initiatiefnemer is al sinds 2005 met de uitbreiding van zijn bedrijf bezig en heeft al sinds die tijd contact hierover met de gemeente. Op dat moment was net met het maken van een nieuw bestemmingsplan voor het buitengebied begonnen. Het nieuwe bestemmingsplan Buitengebied heeft overigens ook nog geen formele status. Zo lang dit niet het geval is worden initiatieven voor uitbreiding van intensieve veehouderijen, voor zover liggend in het plangebied, beoordeeld op basis van de criteria die zijn opgenomen in het vigerende bestemmingsplan Buitengebied. Verder moet het plan, gelet op alle betrokken belangen, in overeenstemming zijn met een goede ruimtelijke ordening. Dat is het geval.

I

Deze zienswijze betreft de gezondheidsrisico's van de omwonenden.

Volgens de indieners is er op verzoek van de Ministers van volksgezondheid een onderzoek gelast naar de gezondheidsrisico's van omwonenden bij varkens- en pluimveestallen.

Volgens de indieners van de zienswijze is het onderzoek in volle gang en wordt dit binnenkort afgerond. Gevraagd wordt te wachten met het nemen van een besluit over het vaststellen van het bestemmingsplan totdat de uitslag van het onderzoek bekend is.

Gevraagd wordt te denken aan de gevolgen die de Q-koorts heeft gehad en nog heeft. De indieners van de zienswijze willen gezond leven en niet besmet worden door MRSA of iets dergelijks.

Reactie gemeente

Hoewel door de indieners van de zienswijze niet aannemelijk is gemaakt dat de inrichting een zodanig risico op besmetting van de omwonenden kan opleveren dat om die reden het bestemmingsplan niet zou moeten worden vastgesteld, zullen wij toch in gaan op mogelijke gezondheidseffecten van intensieve veehouderij op de omwonenden.

Aan de GGD Friesland is gevraagd een advies uit te brengen over de mogelijke gezondheidseffecten van de varkenshouderij aan de Koopmanweg 30 Echtenerbrug. Dit advies is aan deze Reactienota zienswijzen gevoegd (bijlage 4)

In het advies trekt de GGD de volgende conclusies:

1. De gezondheidsrisico's door verspreiding van zoönosen door het varkensbedrijf zijn op dit moment nog niet aan te geven. Lopende onderzoeken zullen hierover duidelijkheid moeten verschaffen en ook over binnen welke afstanden van dergelijke bedrijven een risico aanwezig is.
2. Geuruitstoot zal ook na uitbreiding en ondanks de te nemen maatregelen zoals gebruik van luchtwassers leiden tot hinder bij een gedeelte van de omwonenden

Over de eerste conclusie merken wij het volgende op.

Er wordt op dit moment inderdaad onderzoek verricht naar de gezondheidsrisico voor omwonenden van intensieve bedrijven ('Onderzoek relatie intensieve veehouderij en gezondheid'). Het IRAS (Institute for Risk Assessment Sciences) van de Universiteit Utrecht leidt het project. Verder maken het Instituut voor onderzoek van de gezondheidszorg

(NIVEL), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid van de GGD'en Brabant/Zeeland deel uit van het projectteam. Het onderzoek vindt plaats in de provincies Brabant en Limburg omdat hier veel vestigingen van intensieve veehouderijbedrijven zijn.

Onderdeel van het onderzoek is het meten van de aanwezigheid van fijn stof, bacteriën en virussen in de buurt van verschillende veehouderijbedrijven. Gezien de actuele problemen worden ook Q-koortsbacteriën (vanuit de geitenhouderij) in deze metingen meegenomen, ook al valt de geitenhouderij niet strikt onder de definitie van 'intensieve veehouderij'. De metingen zijn in maart 2010 gestart.

Een ander onderdeel is het in kaart brengen van bij de huisarts bekende gezondheidsproblemen van omwonenden. Deze vergelijkt men met gezondheidsproblemen in andere gebieden. Zo ontstaat het inzicht of bepaalde aandoeningen vaker voorkomen in gebieden met intensieve veehouderij.

De resultaten van het onderzoek zullen naar verwachting medio 2011 bekend zijn, aldus mevrouw [REDACTED] van het bureau Gezondheid, Milieu en Veiligheid van de GGD-en van Brabant/Zeeland. Dit is nog een onzeker gegeven en als de resultaten al medio 2011 bekend worden moeten ze nog vertaald worden naar deze concrete situatie. Ook daarvan is de uitkomst onzeker. Wachten op resultaten van onderzoek (waarvan het moment van uitkomen en de resultaten onzeker zijn), zou de besluitvorming zeer vertragen. Wachten is niet nodig en niet redelijk. De afweging van belangen in planologische zin moet in principe gebaseerd zijn op de kennis van nu. Dat zou alleen anders zijn als met een grote mate van waarschijnlijkheid zou kunnen worden voorspeld dat de uitkomsten van het onderzoek zodanig zijn dat het nu vaststellen van het bestemmingsplan tot een uit gezondheidsoogpunt onaanvaardbare situatie zou leiden waaraan met maatregelen niet tegemoet zou kunnen worden gekomen. Daarvan is geen sprake. Integendeel, wij hebben in de afweging meegenomen dat uit nu wel bekend onderzoek bij een varkensbedrijf benedenwinds in de lucht tot op een afstand van 150 meter MRSA werd aangetoond (informatieblad Intensieve veehouderij en gezondheid van de GGD, bijlage 5). In hoeverre deze uitstoot ook kan leiden tot besmetting van andere bedrijven en omwonenden is onvoldoende bekend. Omdat de afstand tot de dichtstbijzijnde woning ruim 250 meter is, is er geen aanleiding om aan te nemen dat de verspreiding van zoönosen een gevaar vormt voor de omwonenden. Daarnaast is van belang dat de varkenshouder in 2007 een onderzoek heeft laten doen naar het voorkomen van MRSA bacterie op zijn bedrijf. De bacterie werd toen niet aangetroffen. Het bedrijf heeft verder een strak hygiëneprotocol. Verder vangen de toe te passen luchtwassers stofdeeltjes af. Dergelijke stofdeeltjes zijn dragers van ziektekiemen. Met het toepassen van de luchtwassers komen er dus minder ziektekiemen in de lucht.

Over de tweede conclusie merken wij op dat men deze conclusie verkeerd zou kunnen uitleggen. Dit geldt ook voor het gestelde onderaan pagina 4 van het advies van de GGD. Hier stelt de GGD het volgende:

"Dit betekent dat de vergunde situatie alsnog zal leiden tot een situatie m.b.t. de geurhinder die vanuit gezondheidsoogpunt niet gewenst is".

Het gevaar bestaat dat men hieruit afleidt dat door de beoogde uitbreiding van de varkenshouderij de situatie qua geurhinder verslechtert en dat daardoor een situatie ontstaat die vanuit gezondheidsoogpunt niet gewenst is. Dit is nadrukkelijk niet het geval. De geuruitstoot van de varkenshouderij vermindert juist na de uitbreiding. De geurbelasting op de twee dichtstbijzijnde woningen (Koopmanweg 15 en Koopmanweg 11) vermindert van

ruim 10,59 en 9,05 oudeur per m³ naar 7,97 en 7,48 oudeur per m³. Dit is een duidelijke verbetering.

De huidige geurbelasting van 10,59 en 9,05 oudeur van Koopmanweg 15 en Koopmanweg 11 is overigens weergegeven in bijlage 13 van het MER zoals dat in de bijlagen bij het bestemmingsplan is opgenomen.

Voor het aspect geur worden verschillende normen gehanteerd.

- de wettelijke norm voor geurbelasting op basis van de Wet geurhinder en veehouderij is 8 oudeur per m³. Dit is de geurbelasting ten gevolge van een bedrijf. Aan deze norm wordt voldaan.
- De GGD werkt met de Gezondheidsseffectedscreening (GES). Bij deze methode wordt een geurbelasting van 6 oudeur of meer beoordeeld als slecht. Rond koopmanweg 30 hebben Koopmanweg 15 en Koopmanweg 11 een hogere geurbelasting. Daarnaast hebben ongeveer 40 woningen (± 100 bewoners) die te maken hebben met een geurbelasting van 2 oudeur of hoger. Van deze mensen zullen 5 – 20 personen volgens de GES hinder ervaren en 0 – 3 mensen ernstige hinder.

De varkenshouderij heeft na uitbreiding een lagere geuruitstoot en blijft binnen de normen van de Wet veehouderij en geurhinder. Met het realiseren van de uitbreiding zal er sprake zijn van een duidelijke verbetering, hoewel er volgens de GES nog steeds sprake zal zijn van geurhinder. In 2013 zullen de welzijnsnormen voor dieren verder worden aangescherpt via het aanpassen van het Varkensbesluit. Hierdoor zal per dier meer leefruimte beschikbaar moeten zijn. Dit betekent dat het aantal dieren wat binnen een bepaalde oppervlakte kan worden gehouden zal verminderen en daarmee de geuruitstoot. Ter illustratie, de geuruitstoot is in de huidige situatie 120.887,8 oudeur (bijlage 1 van het MER). Bij het voorkeursalternatief, de situatie die zal ontstaan na uitbreiding van het bedrijf, zal de uitstoot 91.455,7 oudeur zijn (bijlage 3 van het MER). Na het aanscherpen van de welzijnseisen per 1 januari 2013 zal de geuruitstoot 78.574,9 oudeur zijn (bijlage 6 van het MER).

Wij concluderen dat de uitbreiding van de varkenshouderij acceptabel is. Wij realiseren ons dat er ook na het uitbreiden van de varkenshouderij hinder zal blijven bestaan in de omgeving van de varkenshouderij. De kwaliteit van de leefomgeving verbetert echter wel na de uitbreiding en zal in de toekomst verder verbeteren.

J.

De indieners voeren aan dat de anterieure overeenkomst niet is getekend door de initiatiefnemer en dat deze daarom geen waarde heeft.

Reactie gemeente

De overeenkomst is inmiddels getekend en nog tijdens de termijn van ter inzage legging met het ontwerpplan ter inzage gelegd en op internet gepubliceerd.

Zienswijze 2

De tweede zienswijze is ingediend door [REDACTED]. De zienswijze is ontvangen op 25 augustus 2010. Ook deze zienswijze is dus tijdig ingediend.

1.

De [REDACTED] voert op de eerste plaats het verlies van uitzicht aan. Hij schrijft dat hij voor altijd tegen een enorm gebouw aan moet kijken omdat dit gebouw pal voor zijn woning wordt gebouwd. Volgens hem kan het gebouw niet goed landschappelijk worden ingepast omdat

bomen de helft van het jaar kaal zijn en struiken geen 10 meter hoog zijn. Verder schrijft hij dat een aarden wal ook geen prettig gezicht is.

Reactie gemeente

Wat het uitzicht betreft merken wij op dat de kortste afstand van de stal tot de woning van de [REDACTED] minimaal 250 meter is. De aantasting van uitzicht is daarom niet zodanig ernstig dat hieraan doorslaggevend betekenis toekomt. De aantasting van het uitzicht dat nu bestaat is niet zo zwaarwegend dat van het vaststellen van het bestemmingsplan zou moeten worden afgezien. Daarbij hebben wij in aanmerking genomen dat volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State in zijn algemeenheid geen recht op blijvend vrij uitzicht bestaat. Deze lijn is bevestigd in de uitspraak van 13 augustus 2008, LJN BD9952, 200705157/1, in de uitspraak van 15 oktober 2008, LJN BF8962, 200707593/1 en in de uitspraak van 8 juli 2009, LJN BJ 1883, 200806942/1/R2. Daarbij hebben wij ook overwogen dat in het bestemmingsplan Buitengebied zoals dat al geldt voor de plek van de stal, al forse agrarische bebouwing kan worden opgericht. Op grond van artikel 3, lid B van de planregels van het huidige bestemmingsplan Buitengebied kunnen met het oog op het uitoefenen van het agrarisch bedrijf bouwwerken ten dienste van de bestemming worden gebouwd. Er kunnen bedrijfsgebouwen worden opgericht met een goothoogte van 5 meter en een hoogte van 10 meter. Er is geen maximale maat voorgeschreven, althans niet in vierkante meters. Wel moet binnen het bestemmingsvlak wordt gebouwd en met in achtneming van 15 meter uit de as van de weg.

Het is niet de bedoeling om de te bouwen bedrijfsbebouwing te camoufleren of geheel aan het zicht te onttrekken. Het is de bedoeling om het gebouw landschappelijk in te passen. Om er voor te zorgen dat dit op een zorgvuldige wijze gebeurt, hebben wij geregeld dat dit plaats moet vinden op basis van een advies van Landschapsbeheer of een daarmee qua deskundigheid vergelijkbare instantie. De initiatiefnemer heeft een landschapsinpassingsplan ingediend van Landschapsbeheer Friesland. Niet ontkend kan worden dat met het gebouw feitelijk een stuk open landschap verloren gaat. Daarbij tekenen wij wel aan dat op de plek waar de initiatiefnemer de stal wil bouwen ook nu al de mogelijkheid voor de bouw van een stal bestaat, zij het dat dit dan geen stal kan zijn voor het niet grondgebonden bedrijf.

2.

Het tweede punt dat de [REDACTED] aanvoert is de vrees voor een toename van geur. Hij schrijft dat het nieuwe gebouw veel dichterbij zijn woning komt te staan waardoor de stankcirkel ook in zijn richting schuift. Volgens hem is uit onderzoek gebleken dat luchtwassers minder effectief zijn dan verondersteld wordt en dat hij in de Mer-rapportage slechts 0,2 % onder de grenswaarde van 8 zit.

Reactie gemeente

De vrees voor toename van geurhinder als gevolg van het uitbreiden van het bedrijf van de heer Van Sambeek is ongegrond. Uit het MER blijkt al dat de geurbelasting op de woning van de [REDACTED] bij realisering van de uitbreidingsplannen van de heer Van Sambeek afneemt. Wel is naar aanleiding van de ingediende zienswijze aanvullend onderzoek verricht. Daarbij is gekeken hoe hoog de cumulatieve geurbelasting of achtergrondbelasting is en hoe deze belasting zich verhoudt met de voorgrondbelasting, dus de geurhinder die is toe te schrijven aan het bedrijf op het perceel Koopmanweg 28. De bevindingen zijn neergelegd in het rapport "Cumulatieve geurhinder omgeving Koopmanweg 30" dat aan deze nota van zienswijzen is gehecht. Op basis van de cumulatieve geurberekening blijkt dat de voorgrondbelasting bepalend is voor de mate van geurhinder die bij de woningen in de omgeving wordt ondervonden en die bepalend is voor het woon- en leefklimaat. De voorgrondbelasting op de woning van de [REDACTED] zal in de nieuwe situatie gunstiger zijn

dan in de oude situatie. De conclusie uit het MER dat de geurbelasting bij de woning van de [REDACTED] vermindert wordt bevestigd als ook het onderzoek naar de cumulatieve geurbelasting in ogenschouw wordt genomen. Het feit dat er een milieuvergunning is verleend omdat wordt voldaan aan de geurnormen en het feit dat de geurbelasting op de woning van de [REDACTED] lager wordt betekent niet dat er geen zelfstandige afweging in het kader van een goede ruimtelijke ordening meer hoeft plaats te vinden. Wij hebben overwogen dat de geurbelasting niet zodanig is dat zou moeten worden afgezien van het vaststellen van het bestemmingsplan. Gezien de berekende geurbelasting is sprake van een goed woon- en leefklimaat en is het vaststellen van het bestemmingsplan vanuit een oogpunt van geurbelasting niet in strijd met een goede ruimtelijke ordening.

De [REDACTED] onderbouwt zijn stelling niet dat luchtwassers veel minder effectief zijn dan wordt verondersteld. Hij geeft niet aan uit welk onderzoek dit zou zijn gebleken. Wij kunnen hier daarom niet op in gaan. De effecten van de luchtwassers die de heer Van Sambeek wil gebruiken staan beschreven in het MER. Mede op basis van deze effecten is een vergunning op grond van de Wet milieubeheer verleend.

3.

Op de derde plaats voert de [REDACTED] aan dat zijn woning in waarde zal dalen. Volgens hem zal in het toekomst moeilijker zijn de woning te verkopen omdat de grote varkensstal eventuele kopers zal afschrikken.

Reactie gemeente

De eventuele nadelige invloed ten gevolge van verwezenlijking van het plan op de waarde van de woning van de [REDACTED] zal niet zo groot zijn dat om die reden moet worden afgezien van het vaststellen van het plan. Daartoe hebben wij overwogen dat de woning van de [REDACTED] op ongeveer 250 afstand van het plangebied ligt en dat het huidige bestemmingsplan Buitengebied al ruime bebouwings- en gebruiksmogelijkheden biedt voor het perceel Koopmanweg 30. Deze mogelijkheden hebben wij al globaal bij de reactie op punt 1 van de zienswijze van de [REDACTED] beschreven. Verder hebben wij overwogen dat ook in het tussenliggende gebied met de bestemming Agrarisch gebied mogelijkheden zijn voor de bouw en gebruik van bijvoorbeeld sleufsilos die het uitzicht vanuit de woning van de [REDACTED] kunnen belemmeren. Overigens kan de [REDACTED] desgewenst een verzoek om tegemoetkoming in planschade indienen zodra het bestemmingsplan onherroepelijk is. Ondanks dat een planschadebeoordeling aan een onafhankelijke, planschadeadviseur moet worden overgelaten verwachten wij niet dat er schade is, althans geen schade die zo groot zal zijn dat op basis daarvan moet worden afgezien van het vaststellen van het plan.

4.

Op de vierde plaats voert de [REDACTED] aan dat een grotere concentratie van dieren zal leiden tot een toename van resistente bacteriën (MRSA) en andere schadelijke stoffen, fijnstof en ammoniak. Volgens hem heeft dit gevolgen voor de gezondheid.

Reactie gemeente

Wij merken op de eerste plaats op dat de [REDACTED] niet aannemelijk heeft gemaakt dat de inrichting een zodanig risico op besmetting van de omwonenden met de MRSA bacterie kan opleveren dat om die reden het bestemmingsplan niet zou moeten worden vastgesteld.

De [REDACTED] noemt verder de gevolgen van de uitstoot van fijnstof en ammoniak voor de gezondheid. De uitstoot van deze stoffen voldoet aan de daarvoor gestelde normen.

Hoewel de [REDACTED] niet aannemelijk heeft gemaakt waarom sprake zou zijn van zodanige gevolgen voor de gezondheid dat zou moeten worden afgezien van het vaststellen

van het bestemmingsplan, zijn wij al bij de behandeling van zienswijze 1 onder punt I op de mogelijke gezondheidseffecten van intensieve veehouderij op de omwonenden ingegaan. Op deze plaats verwijzen wij daar naar.

5.

De [REDACTED] schrijft dat de heer Van Sambeek alle medewerking lijkt te krijgen van de gemeente. Hij geeft aan dat de gemeente zeer kritisch is geweest ten aanzien van een ander bedrijf in de kop van Flevoland in relatie tot het toerisme in Lemmer. De [REDACTED] voert aan dat ook Echtenerbrug toerisme heeft en dat er binnen een straal van 1,5 km twee campings liggen en veel pleziervaart is. Hij vraagt ook om de belangen van de bewoners van Echtenerbrug te behartigen.

Reactie van gemeente

Uiteraard behartigen wij ook de belangen van de inwoners van Echtenerbrug. In het algemeen kunnen aan een geldend bestemmingsplan geen blijvende rechten worden ontleend. De gemeenteraad kan op grond van gewijzigde planologische inzichten en na afweging van alle betrokken belangen andere bestemmingen en voorschriften voor gronden vaststellen. De belangen van de [REDACTED] of van andere mensen worden door het bestemmingsplan Koopmanweg 28 – 30 niet op zodanige wijze geschaad dat van het vaststellen van het bestemmingsplan zou moeten worden afgezien. In een aantal opzichten verbetert zelfs de situatie voor de omwonenden, bijvoorbeeld op het punt van de geurbelasting.

De door de [REDACTED] genoemde varkenshouderij betreft een totaal nieuw bedrijf terwijl het bij het bedrijf waarvoor het bestemmingsplan is gemaakt om een bestaand bedrijf gaat. Voor de [REDACTED] vermindert het uitzicht wellicht enigszins, zoals bij punt 1 al is overwogen, maar de situatie voor de omgeving in het algemeen, en dus ook voor de [REDACTED], verbetert.

6.

De [REDACTED] voert verder aan dat volgens hem de initiatiefnemer twee jaar geleden van het pand Koopmanweg 28 al een bedrijfswoning wilde maken. Daarvoor zou hij als belangrijkste argument hebben dat dit de continuïteit van zijn bedrijf zou waarborgen. De [REDACTED] schrijft dat Koopmanweg 28 inmiddels al 1,5 jaar leeg staat.

Reactie gemeente

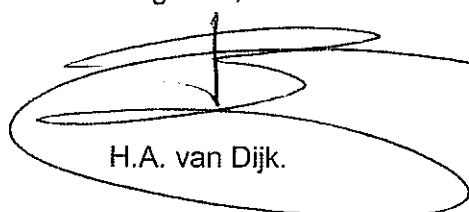
Deze opmerking is feitelijk niet relevant, maar ten overvloede merken wij op dat de woning nog niet als bedrijfswoning kan worden gebruikt omdat de bestemming nog niet die van bedrijfswoning is.

Op grond van het vorenstaande nemen wij de zienswijzen niet over.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de raad van de gemeente Lemsterland van 7 februari 2011.

de griffier,

de voorzitter,

H.A. van Dijk.

D.J. Stellingwerf.

Cumulatieve geurbelasting

V-Stacks-Gebied

Locatie: Echtenerpolder Hoeve B.V.
Koopmanweg 30
8539 RT Echtenerbrug

Datum: oktober 2010
Opgemaakt door: A.H.T. Hooch Antink

ForFarmers - BOMAP

**Afdeling Bedrijfsontwikkeling,
milieuadviesing & productierechten**

Inleiding:

In de omgeving van de projectlocatie, Koopmanweg 30 te Echtenerbrug, zijn enkele intensieve veehouderijen aanwezig. Door de voorgenomen wijzigingen op het bedrijf Echtenerpolder Hoeve B.V. neemt de totale geurbelasting voor de omgeving af. In de vigerende situatie bedraagt de geur emissie 120.888 odour. In de nieuwe aanvraag wordt er 91.856 odour aangevraagd.

Om een inschatting te maken van het cumulatieve effect zijn alle bedrijven gelegen in een straal van 2 kilometer rondom de projectlocatie ingevoerd in het verspreidingsmodel V-Stacks Gebied. Er zijn twee berekeningen gemaakt. Eén berekening voor de vigerende situatie en één berekening voor de aangevraagde situatie. In tabel 1 wordt het resultaat van de individuele geurbelasting en achtergrondbelasting weer gegeven voor de aangevraagde situatie. In tabel 2 wordt het resultaat van de berekening weergegeven van de achtergrondbelasting voor de vigerende situatie en de aangevraagde situatie. In tabel 3a en 3b zijn de verschillende brongegevens vermeld die ingevoerd zijn in het berekeningsprogramma V-stacks gebied.

Om te beoordelen wat maatgevend is voor de geurhinder wordt er onderscheid gemaakt in achtergrondbelasting en voorgrondbelasting.

Onder de achtergrondbelasting verstaan we de geurbelasting als gevolg van de veelheid aan veehouderijen in de omgeving van een geurgevoelig object. Met de voorgrondbelasting wordt de geurbelasting bedoeld van één veehouderij (de dominante veehouderij) welke de meeste geur bij het geurgevoelig object veroorzaakt, hetzij omdat het een grote veehouderij betreft, hetzij omdat de veehouderij dichtbij het geurgevoelig object is gelegen.

De voorgrondbelasting is uitsluitend relevant voor het bepalen van verwachte mate van hinder bij de geurgevoelige objecten. De berekening is nodig, omdat uit onderzoek (PRA Odournet, 2001) is gebleken dat de geurhinder als gevolg van de geurbelasting van één veehouderij anders is dan als gevolg van de totale geurbelasting van meerdere veehouderijen, de achtergrondbelasting.

Bijvoorbeeld: indien één veehouderij een geurbelasting van 8 ou.E/m³ op een geurgevoelig object veroorzaakt, leidt dat tot *meer* hinder dan indien drie veehouderijen *gezamenlijk* 8 ouE/m³ veroorzaken. Daarom is het nodig om per situatie te onderzoeken welke de hoogste hinder geeft, de achtergrondbelasting of de voorgrondbelasting.

Als vuistregel geldt dat de voorgrondbelasting maatgevend is indien die tenminste de helft bedraagt van de achtergrondbelasting. Dus als de achtergrondbelasting 16 ouE/m³ bedraagt, hoeft de voorgrondbelasting alleen te worden beschouwd als die 8 ouE/m³ of meer bedraagt. Op grond hiervan zijn twee situaties te onderscheiden:

- 1) Bedraagt de voorgrondbelasting *minder* dan de helft van de achtergrondbelasting, dan is de achtergrondbelasting bepalend voor de hinder.
- 2) Als de voorgrondbelasting *meer* bedraagt dan de helft van de achtergrondbelasting, dan zal de voorgrondbelasting altijd tot het hoogste geurhinderpercentage leiden.

Om vast te kunnen stellen of de voorgrondbelasting, dan wel de achtergrondbelasting bepalend is voor de geurhinder zijn deze ten opzichte van elkaar vergeleken in onderstaande tabel. Hiervoor is uitgegaan van de geurbelasting zoals berekend met V-stacks vergunningen uit de voorkeursvariant in het MER.

Tabel 1. Resultaten V-stacks vergunning en V-stacks gebied (aangevraagd)

ReceptID	X-coor	Y-coor	Adres	Geurnorm	voorgrondbelasting aanvraag [OU/m ³] VKA	achtergrondbelasting aanvraag [OU/m ³]
1	184843.0	541077.0	Koopmanweg 15	8.00	7,8	6.513
2	184703.0	540938.0	Koopmanweg 11	8.00	7,2	7.049
3	185669.0	540416.0	Langelilleweg 12	8.00	3,7	3.232
4	185726.0	540417.0	Langelilleweg 33	8.00	3,4	2.882
5	185994.0	541006.0	Langelilleweg 13	8.00	1,6	1.802
6	185800.0	540681.0	Langelilleweg 10	8.00	3,0	2.514
7	185734.0	540472.0	Langelilleweg 31	8.00	3,4	2.991

V-stacks vergunning V-2010.1 en V-stacks gebied V-2010.1

Toelichting bij tabel 1:

Uit deze tabel kan worden geconcludeerd dat op alle geurgevoelige objecten de voorgrondbelasting meer dan de helft van de achtergrondbelasting bedraagt en daarmee is de voorgrondbelasting dus bepalend voor de geurhinder. Daarnaast zijn de berekeningen uitgevoerd met de nieuwste versie van V-Stacks (V-2010.1). Hierdoor zijn er kleine afwijkingen in de resultaten van de voorgrondbelasting ten opzichte van de in de MER vermelde rekenresultaten uitgevoerd met een oudere versie van V-Stacks.

Resultaten berekening Wgv V-Stacks gebied

Naam van de berekening: Echtenerpolder Hoeve B.V./ Naam van het gebied:

Echtenerpolder Hoeve B.V.

Eigen ruwheid: 0,10 m / Meteo station: Schiphol

Rasterpunt linksonder x: 183000 m / Rasterpunt linksonder y: 538600 m

Gebied lengte (x): 4000 m , Aantal gridpunten: 41 /Gebied breedte (y): 4000 m, Aantal gridpunten: 41

Tabel 2. Cumulatieve geurbelasting op receptorpunten zoals berekend

ReceptID	X-coor	Y-coor	Adres	Geurnorm	belasting vergund [OU/m3]	Milieukwaliteit vergund	belasting aanvraag [OU/m3]	Milieukwaliteit aanvraag
1	184843.0	541077.0	Koopmanweg 15	8.00	6.769	matig	6.513	matig
2	184703.0	540938.0	Koopmanweg 11	8.00	6.799	matig	7.049	matig
3	185669.0	540416.0	Langelilleweg 12	8.00	2.876	goed	3.232	goed
4	185726.0	540417.0	Langelilleweg 33	8.00	2.655	goed	2.882	goed
5	185994.0	541006.0	Langelilleweg 13	8.00	1.774	goed	1.802	goed
6	185800.0	540681.0	Langelilleweg 10	8.00	2.367	goed	2.514	goed
7	185734.0	540472.0	Langelilleweg 31	8.00	2.777	goed	2.991	goed

V-stacks gebied V-2010.1

Toelichting bij tabel 2:

De vraag kan rijzen, wat is veel of weinig geurhinder? Hoeveel geurhinder is acceptabel? Het is de gemeenteraad die dat acceptabele geurhinderniveau voor een bepaald gebied bepaalt, niet de rijksoverheid, provincie, onderzoeksbureaus of wetenschappelijke instituten. Door de overheid is een tabel opgesteld waaruit per odeur eenheid een geurbelastingspercentage afgeleid kan worden. In tabel 4 staan deze gegevens. Uit deze tabellen kan worden geconcludeerd dat de achtergrondbelasting ten opzichte van de vigerende situatie niet wijzigt.

Als achtergrondinformatie nog de volgende toelichting:

a) Het geurbeleid voor industriële inrichtingen is uiteengezet in een brief van de Minister van VROM van 30 juni 1995, die is opgenomen in de Nederlandse EmissieRichtlijn lucht (NeR). Met deze brief als basis, wordt als richtwaarde voor geurhinder doorgaans 12% gehinderden toegepast, als bovenwaarde 20% gehinderden en 3% als streefwaarde (wat overeenkomt met 'geen hinder'). De veehouderijsector is echter niet zonder meer te vergelijken met de industrie, omdat veehouderijen sinds jaar en dag verspreid in het landelijk gebied liggen, bij industriële inrichtingen is dat in veel mindere mate het geval.

b) Het RIVM hanteert voor haar milieuraapportages en -toekomstverkenningen voor het aspect geurhinder onderstaande 'milieukwaliteitscriteria':

Milieukwaliteit	Geurghinderden [%]
zeer goed	< 5
goed	5 – 10
redelijk goed	10 – 15
matig	15 – 20
tamelijk slecht	20 – 25
slecht	25 – 30
zeer slecht	30 – 35
extreem slecht	35 – 40

Bron: GGD-richtlijn geurhinder (oktober 2002)

*) Zie voor percentage geurghinderden tabel 3

Op basis van deze gegevens en de uitgevoerde berekeningen kunnen we concluderen dat; de milieukwaliteit in de omgeving Koopmanweg 30 niet veranderd door de voorgenomen wijzigingen binnen de inrichting van Echtenerpolder Hoeve B.V. Er is eerder al geconstateerd dat de voorgrondbelasting in dit geval bepalend is voor de geurhinder. Aangezien deze geurbelasting, ten opzichte van de huidige situatie, afneemt en daarnaast de achtergrondbelasting ook niet leidt tot een verslechtering van het leefklimaat kan gesteld worden dat de uitbreiding van het bouwblok/ wijziging bestemmingsplan op het gebied van geur, geen nadelige gevolgen veroorzaakt.

Tabel 3a. Bronnenbestand omgeving Koopmanweg 30 vergund

X_COORD	Y_COORD	ST- hoogte	GemGebH	ST- bindiam	ST- uittree	E- Vergund	E- MaxVerg	Straatnaam	Huisnr	plaats
184255	541680	8	6	0.5	4	37450	37450	De kempenaersweg 15	15	Echtenerbrug
185442	541888	8	6	0.5	4	7120	7120	Krompad	10	Echtenerbrug
183469	539591	8	6	0.5	4	58100	58100	Bandsloot	42	Bantega
186587	539102	8	6	0.5	4	14950	14950	Gracht	62	Munnekeburen
185022	540710	8.6	5.4	2.3	5.06	57155	31063	geb 1 koopw	30	Echtenerbrug
185069	540736	4.1	4.1	0.4	4	22080	22080	geb 2 koopw	30	Echtenerbrug
185076	540761	4.5	4.2	0.5	4	12475	12851	geb 3 koopw	30	Echtenerbrug
185085	540780	5.2	3.7	0.4	4	4984	7031	geb 4 koopw	30	Echtenerbrug
185090	540801	4.2	3.8	0.4	4	19148	7992	geb 5 koopw	30	Echtenerbrug
185083	540836	3.3	3.1	0.5	3.67	1365	1134	geb 6a koopw	30	Echtenerbrug
185090	540833	3.3	3.1	0.5	3.67	1365	907	geb 6b koopw	30	Echtenerbrug
185103	540823	5.7	3.5	0.4	3.18	936	648	geb 7a koopw	30	Echtenerbrug
185115	540818	5.7	3.5	0.4	4	1380	8150	geb 7b koopw	30	Echtenerbrug

Tabel 3b. Bronnenbestand omgeving Koopmanweg 30 aanvraag

X_COORD	Y_COORD	ST- hoogte	GemGebH	ST- bindiam	ST- uittree	E- Vergund	E- MaxVerg	Straatnaam	Huisnr	plaats
184255	541680	8	6	0.5	4	37450	37450	De kempenaersweg	15	Echtenerbrug
185442	541888	8	6	0.5	4	7120	7120	Krompad	10	Echtenerbrug
183469	539591	8	6	0.5	4	58100	58100	Bandsloot	42	Bantega
186587	539102	8	6	0.5	4	14950	14950	Gracht	62	Munnekeburen
185081	540689	9.1	5.4	2.8	3.57	31063	31063	geb 1 koopw	30	Echtenerbrug
185069	540736	4.1	4.1	0.4	4	22080	22080	geb 2 koopw	30	Echtenerbrug
185076	540761	4.5	4.2	0.5	4	12851	12851	geb 3 koopw	30	Echtenerbrug
185085	540780	5.2	3.7	0.4	4	7031	7031	geb 4 koopw	30	Echtenerbrug
185090	540801	4.2	3.8	0.4	4	7992	7992	geb 5 koopw	30	Echtenerbrug
185083	540836	3.3	3.1	0.5	4.4	1134	1134	geb 6a koopw	30	Echtenerbrug
185090	540833	3.3	3.1	0.5	3.52	907	907	geb 6b koopw	30	Echtenerbrug
185103	540823	5.7	3.5	0.4	3.1	648	648	geb 7a koopw	30	Echtenerbrug
185007	540774	11.5	6.4	4.3	1.53	8150	8150	geb 8 koopw	30	Echtenerbrug

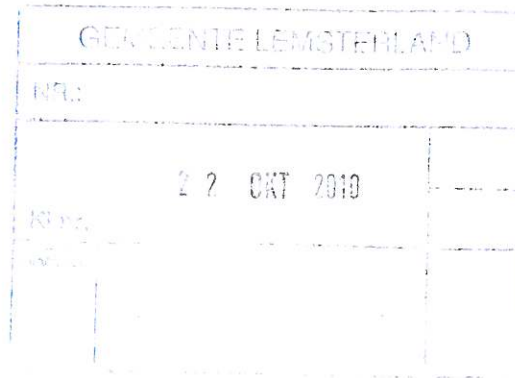
Tabel 4. Relatie tussen de achtergrondbelasting en de geurhinder

Achtergrondbelasting * [ouE/m ³ als 98-percentiel]	Geurhinder	
	Concentratiegebied	Niet-concentratiegebied
1	2%	4%
1.5	3%	5%
2	4%	6%
3	5%	9%
4	6%	11%
5	7%	12%
6	8%	14%
7	10%	16%
8	10%	17%
9	11%	19%
10	12%	20%
12	14%	23%
14	16%	25%
16	17%	27%
18	19%	29%
20	20%	31%
22	21%	32%
24	22%	34%
26	24%	36%
28	25%	37%
30	26%	38%
32	27%	40%
34	28%	41%
36	29%	42%
38	30%	43%
40	31%	44%
42	32%	45%
44	32%	46%
46	33%	47%
48	34%	48%
50	35%	49%
55	37%	(51%)
60	38%	(52%)
65	40%	(54%)
70	41%	(56%)
75	43%	(57%)
80	44%	(58%)
85	45%	(59%)
90	46%	(61%)
95	47%	(62%)
100	49%	(63%)

* Berekend met V-Stacks gebied.

Bron: SenterNovem. Handreiking bij de Wet geurhinder en veehouderij

Gemeente Lemsterland
T.a.v. mevr. A. Hoymans
Sector Grondgebied
Postbus 2
8530 AA LEMMER

Bezoekadres:
Harlingertrekweg 58
Leeuwarden

Postadres:
Postbus 612
8901 BK Leeuwarden
T (088) 229 92 22
F (088) 229 92 21
E info@ggdfryslan.nl
I www.ggdfryslan.nl
BTW: NL8173.71.072.B01
Bank: 28.51.28.647

Datum : 21 oktober 2010
Uw kenmerk :
Uw brief van :
Ons kenmerk : AGZUIT 10/78
Behandeld door : J.M.T. Janssen
Bijlagen : 1
Onderwerp : Gezondheidskundig advies omgevingseffecten

Geachte mevrouw Hoymans,

Volgens afspraak stuur ik hierbij het gezondheidskundig advies van GGD Fryslân. Dit heeft betrekking tot de omgevingseffecten van de uitbreiding van het varkensbedrijf Echtenerpolder Hoeve B.V. aan de Koopmanweg 30 te Echtenerbrug. Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groeten,

John Janssen,
Arts, Adviseur Gezondheid en Milieu

Gezondheidkundig advies m.b.t. antwoord zienswijzen

t.a.v. gezondheid in het kader van uitbreidingsprocedure

varkenshouderij Koopmanweg 30 Echtenerbrug

Fijn stof en Intensieve Veehouderij

Een belangrijk verschil met het fijn stof dat afkomstig is van het verkeer en van de landbouw is de samenstelling en de grootteverdeling van het stof. Fijn stof uit verkeer bevat vooral ultrafijne deeltjes (vooral ultra fijn stof, $PM_{0,1-1,0}$) en is met allerlei chemische stoffen beladen. Het fijn stof uit de landbouw behoort vooral tot de 'grove' fijn stof fractie ($PM_{2,5-10}$) en in mindere mate tot de fractie $<PM_{2,5}$ in de vorm van (bio)-aërosolen. De verhouding $PM_{2,5}/PM_{10}$ van emissies van veehouderijbedrijven is dan ook veel lager, rond de 30%, dan de verhouding die er normaal in de buitenlucht is, namelijk 60-70% ligt, waarbij dit voornamelijk bepaald wordt door de bijdrage van verkeer.

De fractie $PM_{2,5}$ afkomstig uit de landbouw bevat vooral de deeltjes die ontstaan door condensatie van verbrandingsproducten of door de reactie van gasvormige verbindingen. Daarnaast is landbouwstof vooral beladen met allerlei biologische agentia, zoals bacteriën, virussen, parasieten, schimmels en endotoxinen. Endotoxinen zijn bestanddelen van de celwand van gramnegatieve bacteriën. Als bestanddeel van fijn stof komen ze vooral in hoge concentratie voor in de veehouderijbedrijven zelf en bij de veevoerproductie. De intensieve veehouderij is mogelijk één van de oorzaken van hogere endotoxine-concentraties in de buitenlucht. Metingen in Duitsland wezen uit dat in de woonomgeving van intensieve veehouderijen hogere concentraties endotoxinen voorkomen dan in de stedelijke omgeving. De endotoxineconcentraties kunnen per locatie sterk variëren. Het uitrijden en verspreiden van mest op de weilanden en het transport van dieren en de aanwezigheid van slachthuizen zijn andere factoren die van invloed kunnen zijn op de aanwezige endotoxineconcentraties.

Fijn stof en gezondheid

Voor het beoordelen van gezondheidseffecten van fijn stof zijn zowel de hoeveelheid fijn stof als de samenstelling van belang. Veehouderijbedrijven stoten fijn stof uit. De bijdrage aan de lokale luchtkwaliteit verschilt per staltype, aantal dieren en diersoort. Verder is bekend dat de fijn stof belasting afkomstig van pluimvee groter is dan bij varkens. Het fijn stof uit stallen bestaat uit grovere fracties en bevat allerlei biologische agentia in vergelijking met fijn stof afkomstig van verkeer. Dit betekent ook dat de mogelijke gezondheidseffecten anders zullen zijn.

Als het gaat om vroegtijdige sterfte en de effecten op het hart- en vaatsysteem dan hangen die effecten vooral samen met de blootstelling aan de relatief kleine verkeersgerelateerde deeltjes (<PM_{2,5}). Bij de gezondheidseffecten als gevolg van blootstelling aan fijn stof uit stallen zal men eerder moeten denken aan directe effecten op de luchtwegen, in de vorm van toename luchtwegklachten en -ontstekingen. Tot op dit moment is er nagenoeg geen onderzoek bekend dat een relatie weergeeft tussen de blootstelling aan intensieve veehouderij gerelateerd fijn stof en de effecten op gezondheid.

Risicogroepen voor het optreden van gezondheidseffecten van fijn stof zijn ouderen, patiënten met al bestaande luchtweg- of hartaandoeningen en kinderen met al bestaande luchtwegklachten. Gezonde kinderen kunnen ook gevoelig zijn voor fijn stof.

Infectieziekten/zoönosen en intensieve veehouderij

Influenza bij mensen

Hoewel directe overdracht van vogelgriepvirussen naar de mens gevaarlijk kan zijn is infectie van de mens zeldzaam, zelfs bij intensief contact. Toch wordt dit als probleem gezien omdat van influenza A virussen bekend is dat zij snel kunnen veranderen. Als een mens tegelijkertijd besmet raakt met een menselijk en een dierlijk virus kan door een interactie tussen beide virussen een nieuwe variant van het virus ontstaan. Dat kan dan een subtype zijn dat wel overdraagbaar is van mens op mens en waartegen nog geen weerstand bestaat. Daarnaast bestaat er een minimale kans dat een vogelgriepvirus dat een mens infecteert door enkele spontane aanpassingen toch in staat blijkt om te verspreiden en nieuwe personen te infecteren. In dat geval dreigt een wereldwijde nieuwe griep epidemie.

Bij de meeste bekende gevallen van vogelgriep bij de mens betreft het personen die direct contact hadden met besmet pluimvee. Infectie van omwonenden is nog nooit aangetoond.

MRSA

Het risico voor het oplopen van de veegerelateerde MRSA bestaat vooral voor mensen die intensief met varkens en vleeskalveren werken. Zij zijn vaker MRSA-drager dan hun gezinsleden die niet met de varkens in aanraking komen. De veegerelateerde MRSA blijkt minder goed overdraagbaar tussen mensen onderling dan andere typen MRSA.

Het RIVM deed in 2008/2009 onderzoek naar de transmissie vanuit varkensstallen naar omwonenden. Het blijkt dat inwoners van varkensrijke gemeenten geen verhoogd risico lopen op dragerschap van veegerelateerde MRSA. Levensmiddelen spelen geen of een verwaarloosbare rol bij de verspreiding van MRSA in de algemene bevolking.

Het risico voor de volksgezondheid schuilt op dit moment in het feit dat de veegerelateerde MRSA zou veranderen in een meer virulente stam. Hier zijn momenteel geen aanwijzingen voor.

Endotoxinen

Endotoxinen zijn bestanddelen van de celwand van bacteriën. Als bestanddeel van organische stofdeeltjes (als onderdeel van fijn stof) komen ze voor in de buitenlucht en in woningen. Hoge concentratie endotoxinen bevinden zich in de stallen zelf en bij veevoerproductie.

Gezondheidseffecten endotoxinen

Na inademing kunnen direct verschijnselen zoals droge hoest, kortademigheid met verminderde longfunctie en koorts optreden. Uit onderzoek blijkt dat langdurige blootstelling aan endotoxinen kan leiden tot chronische bronchitis en vermindering van de longfunctie (GR, 2010). Om werknemers te beschermen tegen de acute effecten na kortdurende blootstelling en ook te

beschermen tegen langdurige blootstelling stelt de Gezondheidsraad nu een advieswaarde voor van 90 EU/m³ (bij 8 uur lange blootstelling, tijd gewogen gemiddelde). Metingen in Duitsland wezen uit dat in de woonomgeving van intensieve veehouderijen hogere concentraties endotoxinen voorkomen dan in de stedelijke omgeving.

Uit een Canadees/Amerikaans onderzoek (Thorne, 2009) bleek dat op een afstand van zowel 30 meter als ook op een afstand van 160 meter bij stal de concentratie endotoxinen verhoogd waren ten opzichte van het achtergrondniveau (resp. 6x en 3x zo hoog). De endotoxineconcentraties kunnen per locatie sterk variëren. Het uitrijden en verspreiden van mest op de weilanden en de aanwezigheid van slachthuizen zijn andere factoren die van invloed kunnen zijn op de aanwezige endotoxineconcentraties. Metingen tijdens specifieke activiteiten die tot een toename van de blootstelling aan endotoxinen kunnen leiden, zoals het uitrijden van mest of transport van dieren, zijn nog niet beschikbaar. Het is onduidelijk of de verhoogde concentraties rond agrarische bedrijven kunnen leiden tot effecten op de gezondheid van omwonenden. Momenteel loopt hiernaar een onderzoek onder leiding van het IRAS. Resultaten worden in het eerste kwartaal van 2011 verwacht.

Conclusie moet zijn dat op dit moment een uitspraak over de gezondheidsrisico's i.v.m. verspreiding van de diverse zoönosen niet mogelijk is. De resultaten van de verschillende onderzoeken op dit gebied zullen moeten worden afgewacht.

Geur en intensieve veehouderij

Voorals intensieve veehouderijbedrijven met grote aantallen legkippen, slachtkuikens, varkens of mestkalveren en nertsenfokkerijen kunnen in de omgeving voor stankhinder zorgen. Geur wordt grotendeels veroorzaakt door de uitwerpselen (mest) van de dieren. Mest bevat o.a. stikstof en zwavelverbindingen. Ammoniak - een belangrijke geurcomponent - blijkt niet altijd de bepalende factor voor de geuremissie. De emissie van geur is o.a. afhankelijk van het type en aantal dieren, het voer, de wijze van opvang van de mest en van de afzuiging in de stal.

Er zijn verschillende typen stallen. Over het algemeen is in conventionele stallen de geuremissie het grootst, in 'emissiearme' stallen het laagst. Emissiearme stallen zijn stallen waarbij de ammoniakemissie relatief laag is.

Geur en gezondheid

Geur kan verschillende effecten oproepen bij de mens, die als nadelig voor de gezondheid worden beschouwd. De waarneming van geur verloopt via de receptoren in het reukepitheel. Volgend op de stimulatie van de receptoren ontstaat waarneming van de intensiteit, de hedonische waarde en de kwaliteit (bijvoorbeeld 'oplosmiddelachtig') van de geur.

Door mensen wordt de waarneming van de geur vermoedelijk in twee stappen geëvalueerd. Bij de primaire evaluatie wordt geschat of de geur potentieel bedreigend is. Wordt de geur als onaangenaam of de situatie als potentieel bedreigend beschouwd dan leidt dit tot (ernstige) hinder.

Bij de secundaire evaluatie van de waarneming van de geur, beoordeelt het individu of het met die potentieel bedreigende situatie goed overweg kan (coping). Geeft de uitkomst van deze evaluatie aan, dat het individu de eigen vermogens tot hiermee omgaan als onvoldoende ervaart, dan zal er stress worden ervaren met de daaraan gerelateerde fysiologische effecten.

De hinder gaat dan vergezeld van stressgerelateerde somatische gezondheidseffecten. Het is niet duidelijk welke gezondheidseffecten dit zijn; de resultaten van onderzoeken naar het verband tussen geurbelasting en stressgerelateerde gezondheidsklachten, zoals hoofdpijn, benauwdheid en misselijkheid, zijn niet consistent.

Directe somatische gezondheidseffecten zullen in principe niet optreden. De meeste geurstoffen zijn namelijk al te ruiken bij hele lage concentraties. Bij dergelijke concentraties zijn over het algemeen geen toxische effecten te verwachten.

De evaluatie van de geur kan ook leiden tot verstoring van gedrag of activiteiten. De meest voorkomende verstoringeffecten zijn vermoedelijk het ramen sluiten, het niet graag buiten zijn, bezoek niet graag uitnodigen en/of familie of vrienden komen niet graag op bezoek, vertrouwde/aangename geuren niet meer kunnen ruiken, minder diep ademen en het indienen van klachten.

Uit onderzoek blijkt een sterk verband tussen de geurimmissieconcentratie (P98) en het percentage gehinderden. Het percentage ernstige hinder neemt toe met toenemende geurimmissieconcentratie.

Oordeel GGD geurhinder

Als instrument voor het beoordelen van de gezondheidsrisico's van o.a. de geurhinder gebruikt de GGD de Gezondheidseffectscreening (GES).

De GES biedt de GGD de mogelijkheid gezondheid mee te laten wegen in beslissingen op het gebied van lokale ruimtelijke plannen.

Uitgangspunt voor de beoordeling van de geurhinder van intensieve veehouderij is de verhouding tussen bepaalde geurimmissieconcentraties en het aantal gehinderden voor niet-concentratiegebieden.

Hieraan wordt tenslotte een GES-score gekoppeld.

In onderstaande tabel worden de relaties tussen betreffende GES-scores en % gehinderden weergegeven:

Hinder %	Ernstige hinder %	Geurconcentratie (p98 OUE/m ³)	GES-score
0	0	0	0
0-5	0	0-1	1
5-20	0-3	1-5	3
20-25	3-5	5-6	4
>=25	>=5	>=6	6

Vanuit standpunt van de GGD is de GES betekend een GES-score van 3 en hoger dat de milieugezondheidskwaliteit m.b.t. geurhinder bij een geurimmissieconcentratie van meer dan 1 OUE/m³ matig tot onvoldoende is.

Op basis van Wet Milieubeheer mag het onderhavige varkensbedrijf in de nieuwe situatie een geuruitstoot veroorzaken tot maximaal 8 OUE/m³.

In absolute zin is dit een verbetering t.o.v. de oude situatie, waarin de geurbelasting meer dan 10 OUE/m³ bedroeg.

Dit betekent dat de vergunde situatie alsnog zal leiden tot een situatie m.b.t. de geurhinder die vanuit gezondheidsoogpunt niet gewenst is.

De contour van een geurbelasting van 1 OUE/m³ ligt naar schatting op ongeveer 1000 meter van het bedrijf (Bron: MER Koopmanweg 30 Echtenerbrug; sept. 2007)

Dit betekent dat meer dan 5 % van de omwonenden binnen een straal van ongeveer 1000 meter geurhinder zullen ervaren.

Het aantal omwonenden wordt geschat op 100 (info gemeente).

Conclusie moet zijn dat t.a.v. de milieufactor geur de uitbreiding van het bedrijf weliswaar tot een vermindering van de geuruitstoot zal leiden, maar dat het aantal omwonenden dat hiervan hinder ondervindt even groot blijft.

Eindconclusie:

- 1. De gezondheidsrisico's door verspreiding van zoönosen door het varkensbedrijf zijn op dit moment nog niet aan te geven. Lopende onderzoeken zullen duidelijkheid hierover moeten verschaffen en ook binnen welke afstanden van dergelijke bedrijven een risico aanwezig is.**
- 2. Geuruitstoot zal ook na uitbreiding en ondanks de te nemen maatregelen zoals gebruik van luchtwassers leiden tot hinder bij een gedeelte van de omwonenden**

Leeuwarden, 18-10-2010

John Janssen, arts Maatschappij en Gezondheid
Adviseur Gezondheid en Milieu

GGD Fryslân
Postbus 612
8901 BK Leeuwarden
Tel: 088-2299246
Mob: 06-51592090

Informatieblad

Intensieve veehouderij en gezondheid

Drs. R. Nijdam, milieugezondheidkundige, Bureau Gezondheid Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland
Drs. S. van Dam, gezondheidkundige team Infectieziektebestrijding, GGD Hart voor Brabant

© Bureau Gezondheid, Milieu & Veiligheid GGD'en Brabant/Zeeland en GGD Hart voor Brabant
Januari 2009

1. Voorwoord

Voor u ligt het informatieblad 'Intensieve veehouderij en gezondheid' opgesteld door de gezamenlijke GGD'en van Brabant en Zeeland. Het blad kwam tot stand na een landelijk overleg van GGD'en (medische milieukunde en infectieziektebestrijding) en het RIVM. Na dit landelijk overleg is een klankbordgroep samengesteld, die feedback gaf op eerdere concepten van het informatieblad. In deze klankbordgroep participeerden verschillende disciplines vanuit de GGD'en en het RIVM.

Het informatieblad is bedoeld voor gemeenteambtenaren. Met dit blad willen we hen informeren over intensieve veehouderij en volksgezondheid. Daarnaast geven we aanbevelingen hoe risico's in de huidige intensieve veehouderij en bij schaalvergroting geminimaliseerd kunnen worden.

Renske Nijdam
Sandra van Dam

2. Inhoudsopgave

1. VOORWOORD	3
2. INHOUDSOPGAVE	4
3. AANLEIDING	5
<i>Afbakening</i>	5
4. RISICO'S OP INFECTIEZIEKTEN	6
ZOÖNOSEN.....	6
INFLUENZA	6
<i>Risico`s schaalvergroting</i>	7
MRSA	7
<i>Risico`s schaalvergroting</i>	8
Q-KOORTS	8
<i>Risico`s schaalvergroting</i>	9
5. RISICO'S VAN AMMONIAK, FIJN STOF, ENDOTOXINEN EN GEUR	10
AMMONIAK	10
FIJN STOF.....	10
<i>Gezondheidseffecten</i>	10
ENDOTOXINEN	11
<i>Gezondheidseffecten</i>	11
GEUR	11
<i>Gezondheidseffecten</i>	11
ZELFGERAPPORTEERDE GEZONDHEIDSEFFECTEN EN BELEVING	12
6. RISICO'S SCHAALVERGROTING	15
7. RISICO'S BEHEERSEN	16
HUIDIGE BEDRIJFSVOERING	16
SCHAALVERGROTING.....	17
BELEVING.....	18
8. INFORMATIEBRONNEN, HANDIGE LINKS	19

3. Aanleiding

De invoering van de Reconstructiewet zorgt in Nederland op het platteland voor grote veranderingen in het buitengebied. De gevolgen zijn niet alleen merkbaar in de economische bedrijvigheid, maar ook in de woon-, werk- en leefomgeving. Eén van de onderdelen is integrale zonering van het buitengebied. Daarmee wordt het buitengebied ingedeeld in drie zones: extensiveringsgebied, verwevingsgebied en landbouwontwikkelingsgebied (LOG). Op de langere termijn is er in het extensiveringsgebied geen toekomst meer voor de intensieve veehouderij, terwijl dit in LOG's juist wel het geval is.

De inrichting van de LOG's en de ontwikkeling van megabedrijven in de intensieve veehouderij krijgen zowel politiek als in de media veel aandacht. Omwonenden en maatschappelijke organisaties maken zich zorgen over de verstoring van het landschap, dierenwelzijn en gezondheid. Gemeenten willen weten wat de mogelijke gezondheidseffecten zijn van de nu al aanwezige intensieve veehouderij. Maar ook of het aanvaardbaar is om vanuit gezondheidsperspectief door te gaan met de ontwikkeling en inrichting van landbouwontwikkelingsgebieden. Daarnaast uitte in de afgelopen periode ook een grote groep huisartsen en medisch specialisten hun zorgen over de mogelijke gezondheidsrisico's van deze intensieve veehouderijbedrijven en de ontwikkelingen van megabedrijven.

Afbakening

In het informatieblad worden de gezondheidseffecten voor omwonenden beschreven. Het informatieblad gaat niet in op de risico's van blootstelling aan agentia in de stallen zelf en de gezondheidseffecten voor werknemers en hun familieleden. Ook onderwerpen als landschappelijke inpassing, duurzaamheid, dierenwelzijn en voedselveiligheid komen niet aan de orde.

4. Risico's op infectieziekten

Zoönosen

Zoönosen zijn infectieziekten die van dieren op mensen overdraagbaar zijn. Dat kan via direct diercontact, de lucht, mest en via voedingsmiddelen van dierlijke oorsprong. Hieronder staan enkele zoönosen beschreven die een reëel risico (kunnen) vormen voor omwonenden van veehouderijbedrijven.

Influenza

Voor pluimveebedrijven is insleep van een vogelgriep virus het belangrijkste zoönose risico. In milde vorm (laagpathogeen) komt het vogelgriep virus voor in wilde vogels, met name watervogels. Insleep bij pluimveebedrijven is dan mogelijk door direct of indirect contact met deze dieren of hun mest. Laagpathogeen virus dat in een groot koppel pluimvee binnenkomt kan snel verspreiden en dan veranderen in een hoogpathogene vorm doordat het virus verandert. In 2003 is er op deze manier in Nederland een uitbraak ontstaan van het voor pluimvee erg besmettelijk subtype (H7N7) van vogelgriep (hoog pathogeen). Dit leidde tot een snelle verspreiding van het virus onder dieren over het midden en zuiden van het land en uiteindelijk de ruiming van een groot aantal professionele bedrijven en hobby pluimvee koppels. Hierbij zijn 89 werknemers betrokken bij de ruiming besmet geraakt en is één dierenarts overleden. In Azië en het Midden-Oosten is een vogelgriep variant opgedoken die in hoogpathogene vorm voorkomt in wilde vogels. Van daaruit worden af en toe (ernstige) infecties van H5N1 gerapporteerd bij mensen, vrijwel altijd na contact met ziek pluimvee dat buiten gehouden wordt. Efficiënte overdracht van mens op mens is hierbij nog niet voorgekomen.

Hoewel directe overdracht van vogelgriep virussen naar de mens gevaarlijk kan zijn is infectie van de mens zeldzaam, zelfs bij intensief contact. Toch wordt dit als probleem gezien omdat van influenza A virussen bekend is dat zij snel kunnen veranderen. Als een mens tegelijkertijd besmet raakt met een menselijk en een dierlijk virus kan door een interactie tussen beide virussen een nieuwe variant van het virus ontstaan. Dat kan dan een subtype zijn dat wel overdraagbaar is van mens op mens en waartegen nog geen weerstand bestaat. Daarnaast bestaat er een kans dat een vogelgriepvirus dat een mens infecteert door enkele aanpassingen toch in staat blijkt om te verspreiden en nieuwe personen te infecteren. In dat geval dreigt een wereldwijde nieuwe griep epidemie. De kans dat iets dergelijks gebeurt is erg klein, maar niet uit te sluiten.

Bij varkens speelt een andere situatie: influenza A is een bekende ziekteoorzaak bij varkens, waarbij varianten voorkomen die lijken op de virussen van de mens. Infectie van mensen die met varkens werken komen voor, maar leiden in het algemeen niet tot ernstige klachten. Ook het omgekeerde komt voor, namelijk overdracht van influenza van mens naar dier. Omdat varkens gevoelig zijn voor zowel vogelgriep virussen als varkens- en humane influenzavirussen worden zij gezien als diersoort waarin nieuwe pandemie virussen zouden kunnen ontstaan als er insleep zou zijn van vogelgriep virussen.

Risico `s schaalvergroting

Pluimvee wordt steekproefgewijs getest op het voorkomen van bepaalde subtypen van het vogelgriepvirus. Er is echter geen systematische monitoring van influenza bij varkens. Bij pluimvee is er een duidelijk positief verband tussen bedrijfsgrootte en het aantal dieren met antistoffen tegen het griepvirus. Bij varkens is een hogere bedrijvendichtheid van belang voor het risico van infectie. Over het effect van een toenemend aantal varkens op één bedrijf is de literatuur niet eenduidig.

In de landbouwontwikkelingsgebieden nemen zowel de bedrijfsgrootte als veedichtheid van kippen en varkens toe. De kans op insleep van een vogelgriepvirus hangt af van het bedrijfstype en de gehanteerde hygiëne maatregelen. Als pluimvee of varkens buiten lopen bestaat er een verhoogde kans op introductie van virussen door contact met wilde vogels, dus laagpathogene virussen. Dat is niet specifiek een probleem van grotere bedrijven. Naarmate koppels groter zijn is de kans dat een dergelijk virus tijdens verspreiding van dier naar dier verandert in een hoogpathogene variant groter. Bij het merendeel van de nu bekende gevallen van vogelgriep bij de mens betreft het personen die direct contact hadden met besmet pluimvee. Infectie van omwonenden is nog nooit aangetoond.

MRSA

Staphylococcus aureus is een veel voorkomende bacterie. Meticilline-resistente *Staphylococcus aureus* (MRSA) is een *Staphylococcus aureus* die niet gevoelig is voor veel gebruikelijke antibiotica. Daardoor zijn infecties met MRSA moeilijker te behandelen. MRSA komt in Nederland weinig voor in vergelijking met andere landen (minder dan 0,1% van de bevolking is drager). MRSA-dragerschap is over het algemeen niet gevaarlijk, men merkt er doorgaans niets van. Het kan echter gevaarlijk

worden bij ernstig zieke patiënten met een verminderde weerstand. Zij kunnen klachten krijgen die moeilijk te behandelen zijn.

In 2004 en 2005 werden enkele onverwachte gevallen van MRSA-infectie in verband gebracht met de varkenshouderij. Bij varkenshouders werd een hoog percentage MRSA-dragers (23%) gevonden. MRSA is ook aangetroffen bij vleeskalveren en in pluimveemest. Door toenemend antibioticagebruik bij landbouwhuisdieren neemt het risico op het ontstaan en de verspreiding van resistente micro-organismen, zoals MRSA, toe. De afgelopen 10 jaar nam het gebruik van antibiotica in de dierlijke sector met meer dan 50% toe. Bij een varkensbedrijf werd benedenwinds in de lucht tot op een afstand van 150 meter MRSA aangetoond. In hoeverre deze uitstoot ook kan leiden tot besmetting van andere bedrijven en omwonenden is tot nu toe onvoldoende bekend.

Momenteel loopt er een onderzoeksprogramma naar het vóórkomen en de mogelijkheden voor bestrijding van MRSA in de veehouderij. Het programma wordt onder leiding van het RIVM uitgevoerd door een groot aantal instellingen, in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Risico `s schaalvergroting

Schaalvergroting bij een 'open' bedrijfsvoering kan ertoe leiden dat er meer dieren van meerdere bedrijven aangekocht worden. Dit vergroot de kans op introductie van MRSA. De voor antibiotica resistente bacteriën kunnen zich langer handhaven in grotere groepen dieren.

Q-koorts

Q-koorts is een zoönose die vooral door koeien, schapen en geiten overgebracht wordt op mensen. De meeste infecties verlopen voor mensen zonder verschijnselen (60%). Mensen met klachten hebben vaak een griepachtig ziektebeeld en/of longontsteking. In 2007 en 2008 steeg het aantal ziektegevallen bij mensen in Nederland aanzienlijk. Bij de uitbraak in 2007 in de omgeving van Herpen was de waarschijnlijke bron van infectie een geitenbedrijf met abortusproblemen bij de geiten, waarbij verspreiding werd gefaciliteerd door extreem warm en droog weer. Vooral omwonenden werden ziek. Geitenbedrijven waar Q-koorts circuleert vormen dus een risico voor omwonenden. De oorzaken van de toename van het aantal ziektegevallen in 2008 zijn nog niet vastgesteld. Wel zijn er veterinaire maatregelen genomen zoals de meldingsplicht voor melkschapen- en melkgeitenbedrijven, beleid ten aanzien van bezoekers en mest op besmette bedrijven en vaccinatie voor melkgeiten,

melkschappen, kinderboerderijen en zorgboerderijen in een afgebakend gebied in het zuiden van Nederland. De bestrijdingsmogelijkheden zijn beperkt, omdat de bacterie lang kan overleven in de omgeving en zich zo ook verder kan verspreiden.

Risico `s schaalvergroting

Zoals ook bij andere infectieziekten is in een stal met meer dieren de kans op onderlinge besmetting verhoogd. Los van de schaalvergroting wordt er naar aanleiding van een grote epidemie in Duitsland in 2005 geadviseerd geen schapen te houden binnen een afstand van 500 meter van een woongebied.

5. Risico's van ammoniak, fijn stof, endotoxinen en geur

Naast zoönosen spelen stoffen zoals ammoniak, fijn stof en biologische agentia in de intensieve veehouderij een belangrijke rol bij het optreden van gezondheidseffecten in de omgeving. Daarnaast speelt geur een belangrijke rol in de hinderbeleving van omwonenden. De volgende paragraaf geeft per component meer informatie over de mogelijke gezondheidseffecten.

Ammoniak

De laatste jaren worden er achtergrondconcentraties aan ammoniak gemeten van 15 - 17 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ in gebieden met veel intensieve veehouderij. Deze waarden zijn niet zo hoog dat hiervan een extra gezondheidsrisico wordt verwacht. De emissie van ammoniak draagt wel bij aan de (secundaire) vorming van fijn stofdeeltjes in de vorm van aerosolen.

Fijn stof

Stof is een verzamelnaam voor deeltjes in de lucht met verschillende grootte en van diverse chemische samenstelling. De grootteverdeling van de deeltjes bepaalt waar ze in de longen terecht komen. In combinatie met de chemische samenstelling bepaalt het ook tot welke effecten dat kan leiden. Hierbij geldt dat hoe kleiner de stofdeeltjes, hoe dieper zij kunnen doordringen in de longen en hoe schadelijker ze zijn.

Gezondheidskundig wordt daarom onderscheid gemaakt tussen grof stof (deeltjes van 10-100 μm), totaal stof en fijn stof (PM_{10} en $\text{PM}_{2,5}$: PM staat voor de Engelse term Particulate Matter, 10 geeft hierbij aan dat de deeltjes een aerodynamische diameter hebben tot 10 μm en 2,5 tot 2,5 μm).

Gezondheidseffecten

Voor het beoordelen van gezondheidseffecten van fijn stof zijn zowel de hoeveelheid fijn stof als de samenstelling van belang. Veehouderijbedrijven stoten fijn stof uit. De bijdrage aan de lokale luchtkwaliteit verschilt per staltype, aantal dieren en diersoort. Verder is bekend dat de fijn stof belasting afkomstig van pluimvee groter is dan bij varkens.

Er zijn weinig metingen gedaan naar de concentratie en samenstelling van fijn stof in de directe leefomgeving van intensieve veehouderijen. Epidemiologisch onderzoek heeft aangetoond dat blootstelling aan de hoeveelheid fijn stof (PM_{10}) in de buitenlucht samenhangt met een breed scala aan gezondheidseffecten zoals (meer ziekenhuisopnamen voor) luchtwegklachten en vervroegde sterfte. Het gaat daarbij voornamelijk om verergering van bestaande aandoeningen.

Risicogroepen voor het optreden van gezondheidseffecten van fijn stof zijn ouderen, patiënten met al bestaande luchtweg- of hartaandoeningen en kinderen met al bestaande luchtwegklachten. Ook gezonde kinderen kunnen gevoelig zijn voor fijn stof.

Endotoxinen

Endotoxinen zijn bestanddelen van de celwand van bacteriën. Als bestanddeel van fijn stof komen ze voor in de buitenlucht en in woningen. Maar ze worden vooral in hoge concentratie gevonden in de veehouderijen zelf en bij veevoerproductie.

Gezondheidseffecten

De intensieve veehouderij is mogelijk één van de redenen voor hogere endotoxineconcentraties in de lucht. Metingen in Duitsland wezen uit dat in de woonomgeving van intensieve veehouderijen hogere concentraties endotoxinen voorkomen dan in de stedelijke omgeving. De endotoxine-concentraties kunnen per locatie sterk variëren. Het uitrijden en verspreiden van mest op de weilanden en de aanwezigheid van slachthuizen zijn andere factoren die van invloed kunnen zijn op de aanwezige endotoxineconcentraties. Metingen tijdens specifieke activiteiten die tot een toename van de blootstelling aan endotoxinen kunnen leiden, zoals het uitrijden en aanwenden van mest of transport van dieren, zijn niet beschikbaar. Het is onduidelijk of de licht verhoogde concentraties rond agrarische bedrijven kunnen leiden tot effecten op de gezondheid van omwonenden. Daarvoor is meer onderzoek nodig.

Geur

De geur van intensieve veehouderij is het resultaat van een mengsel van diverse emissies, zoals NH₃, H₂S, en diverse vluchtige organische stoffen. De verspreiding van de geur hangt dus samen met de verspreiding van deze stoffen. Het waarnemen en waarderen van de geur verschilt per persoon.

Gezondheidseffecten

Geur veroorzaakt hinder. In veel situaties hangt geur ook samen met andere klachten zoals depressie, verminderde kwaliteit van leven, moeheid en verstoring van gedrag of activiteiten zoals slechte ventilatie, niet graag thuis zijn of naar buiten gaan en minder diep ademen.

Er is weinig bekend over de mate van geurbelasting en de ervaren geurhinder in relatie tot de afstand tot een intensieve veehouderij. Uit een Duitse studie (Radon, 2007) bleek dat zelfgerapporteerde ademhalingsklachten toenemen met zelfgerapporteerde geurhinder.

Mensen met astma, allergieën of bepaalde vormen van overgevoeligheid zoals meervoudig chemische overgevoeligheid en mensen die bezorgd zijn, ervaren eerder hinder en bijbehorende symptomen dan anderen.

Sinds januari 2007 is de Wet Geurhinder en veehouderij (WGV) van kracht. Deze wet geeft de toegestane geurbelasting voor gevoelige objecten (woningen en andere plaatsen waar mensen verblijven). Deze zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 1: Ten hoogste toegestane geurbelasting volgens de Wet Geurhinder en intensieve veehouderij (WGV).

	Toegestane geurbelasting¹	Range
Concentratiegebied, binnen bebouwde kom	3,0 ouE/m ³	0,1-14
Concentratiegebied, buiten bebouwde kom	14,0 ouE/m ³	3-35
Niet-concentratiegebied, binnen bebouwde kom	2,0 ouE/m ³	0,1-8
Niet-concentratiegebied, buiten bebouwde kom	8,0 ouE/m ³	2-20

De GGD gebruikt bij de gezondheidsbeoordeling van geurbelasting veroorzaakt door intensieve veehouderijen een module uit de Gezondheidseffectscreening (GES). Deze hanteert een andere dosis-effectrelatie dan die voor de wetgeving is gebruikt. In de GES-methode is het gezondheidsrisico gebaseerd op het percentage (ernstig) gehinderden veroorzaakt door één bron in een niet-concentratiegebied. Reden hiervoor is dat bij deze belasting naast geurhinder nog andere gezondheidseffecten verwacht worden zoals angst, negatieve gevoelens, gedragsverandering en stress. Met deze methodiek ligt de maximaal toelaatbare geurbelasting bij 6 odour units per individueel bedrijf. Een hogere belasting aan geur geeft voor omwonenden een ongewenste gezondheidsbelasting.

Zelfgerapporteerde gezondheidseffecten en beleving

Zelfgerapporteerde gezondheidsklachten komen vaker voor bij omwonenden van intensieve veehouderijen dan bij de algemene bevolking. Vaker voorkomende klachten zijn o.a. luchtwegklachten, irritatie van de ogen, stress, hartkloppingen, hoofdpijn, misselijkheid en aantasting van de stemming. Verder rapporteren omwonenden vaak een vermindering van de kwaliteit van leven en/of welzijn in vergelijking met vergelijkbare groepen. Opmerkelijk is een Duitse studie (Radon, 2007) waarin

¹ ouE staat voor Europese odour units. $1 \text{ ouE/m}^3 = 2 \text{ ge/m}^3$ (ge=geureenheden).

omwonenden met meer dan 12 veehouderijen op minder dan 500 meter afstand een lagere longfunctie (7% afname) hadden in vergelijking met mensen met minder dan 5 veehouderijen binnen 500 meter van hun woonadres. Ook bleken in deze studie astma-achtige verschijnselen sterk gerelateerd te zijn met een hoge veedichtheid in de omgeving.

De gegevens over de blootstelling in de omgeving aan allerlei stoffen ontbreekt. Hierdoor is niet duidelijk wat de mogelijke veroorzaker is van de zelfgerapporteerde gezondheidsklachten. Mogelijk veroorzaakt geurhinder ook een deel van deze klachten.

Tabel 2: Samenvattend overzicht van te verwachten gezondheidseffecten voor omwonenden van afzonderlijke componenten die uitgestoten worden bij veehouderijen in een LOG.

Component	Bekende gezondheidseffecten (bij beroepsmatige blootstelling of bij overschrijding gezondheidsnormen)	Gezondheidsrisico in leefomgeving algemeen	Gezondheidsrisico in LOG (< 500 meter)
Ammoniak	Geurhinder Irritatie slijmvliezen	--	Incidenteel bijdrage geurhinder.
Geur	Hinder Stressgerelateerde klachten	+ +	Extra geurhinder. Meer zelfgerapporteerde gezondheidsklachten
Fijn stof	Luchtwegklachten Hart- en vaatziekten	+ +	Lokale blootstellingsdata ontbreken Pilots "meting PM10 bij LOG" lopen (RIVM)
Endotoxinen	Luchtweginfecties	+/-	Lokale blootstellingsdata ontbreken
Zoönosen			
Influenza	griep, conjunctivitis	+/-	+/-
MRSA	MRSA-dragerschap	+/-	MRSA-onderzoek loopt
Q-koorts	griepachtige symptomen longontsteking endocarditis zwangeren: vroeg-/dodgeboorte foetus, laag geboortegewicht	+ +	+ onderzoek naar mate van risico loopt

- - geen effect
- +/- onduidelijk of effect optreedt vanwege het ontbreken van blootstellingsgegevens op leefomgevingniveau
- + effect

6. Risico's schaalvergroting

Met de huidige ontwikkelingen in de intensieve veehouderij vindt een concentratie plaats van bedrijven op specifiek toegewezen locaties (LOG). Een groter aantal varkens en pluimvee in het LOG leidt lokaal tot een hogere uitstoot van ammoniak, fijn stof en stank. Megabedrijven kunnen alleen aan de normen voor ammoniak, geur en/of fijn stof voldoen na het nemen van extra maatregelen zoals de plaatsing van gecombineerde luchtwassers, die de emissies op het desbetreffende bedrijf sterk zouden kunnen verminderen.

Voldoen aan milieuwetgeving betekent echter niet automatisch dat het gezondheidsaspect ook voldoende aandacht heeft en dat risico's worden voorkomen. Er wordt op dit moment onderzoek gedaan naar de effectiviteit van maatregelen om de uitstoot te verminderen. Denk aan de inzet van luchtwassers bij varkensbedrijven. Vooral voor fijn stof zijn er ernstige twijfels of in de praktijk een reductie van 95% gehaald kan worden. Voor de pluimveebedrijven zijn er nog helemaal geen resultaten bekend van de inzet van luchtwassers of andere maatregelen om stofuitstoot te voorkomen.

Om zoönosen te voorkomen moeten bedrijven de introductie van ziekteverwekkers minimaliseren en, wanneer een ziekteverwekker toch het bedrijf binnen gekomen is, verdere verspreiding binnen het bedrijf en naar buiten voorkomen. Dit kan door goede bedrijfsvoering en stalontwerp. Hierbij zijn het consequent hanteren van strikte hygiënemaatregelen en het toezien op het opvolgen van die maatregelen van belang. Als een micro-organisme eenmaal op een bedrijf aanwezig is, geldt dat hoe groter een bedrijf is, hoe meer micro-organismen er naar buiten verspreid kunnen worden via mest en lucht. Daarnaast is ook de bedrijvendichtheid van belang. De verspreiding van micro-organismen naar dieren op andere bedrijven wordt vergemakkelijkt wanneer bedrijven relatief dicht bij elkaar staan. In onderzoek naar de effectiviteit van chemische luchtwassers wordt onderzocht wat de bijdrage is aan een verminderde uitstoot van micro-organismen.

Bij de beleving en de discussie over de wenselijkheid van het oprichten van megastallen in de omgeving speelt verder de maatschappelijk afnemende acceptatie hiervan een steeds grotere rol.

Bij de inrichting van een LOG spelen ook andere milieucomponenten een rol, zoals een mogelijke toename in verkeersdrukke. Uit de literatuur blijkt dat er bij de aanwijzing van LOG-gebieden zeer beperkt rekening is gehouden met bijvoorbeeld de aanwezige infrastructuur en toeleveranciers. Om een verantwoorde (her)inrichting van een LOG te bereiken adviseert de GGD de mogelijke gezondheidseffecten van ruimtelijke of infrastructurele ontwikkelingen meer inzichtelijk te maken. Deze zogenaamde Gezondheidseffectscreening geeft een goed beeld van de milieugezondheidskwaliteit van de ontwikkelingen in een bepaald gebied. Per bron (bedrijven, wegverkeer e.d.) en per milieuaspect (geluid, lucht e.d.) worden voor het betreffende gebied de te verwachten effecten op de gezondheid berekend aan de hand van de beschikbare gegevens. Het is dan wel een voorwaarde dat er per bron voldoende betrouwbare blootstellingsgegevens zijn.

7. Risico's beheersen

Huidige bedrijfsvoering

Voor de huidige bedrijfsactiviteiten bij intensieve veehouderij adviseert de GGD:

- De inzet van (gecombineerde) luchtwassers bij varkensbedrijven.
- Maatregelen inzetten om uitstoot van fijn stof en geur bij kippenbedrijven te beperken/voorkomen.
- Een actief handhavingsbeleid op inzet en gebruik van luchtwassers (bijv. met behulp van computergestuurde monitoringsystemen)
- Naast een individuele toetsing van milieufactoren ook een 'totaalplaatje' te maken van milieu-, hinder- en risicofactoren. De GGD kan hiervoor onder meer het instrument GES (gezondheidseffectscreening) inzetten.
- Het integraal beoordelen van gezondheidsaspecten bij vergunningen die worden verleend in het kader van de richtlijn Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC). Hiervoor is een instrument beschikbaar dat is gericht op luchtverontreiniging, geur- en geluidoverlast en externe veiligheid.

Schaalvergroting

De GGD adviseert gemeenten om de introductie en verspreiding van micro-organismen tegen te gaan bij de verdere ontwikkeling van het landbouwontwikkelingsgebied. En daarmee ook de kans op infectieziekten te verkleinen. Dit kan door de volgende punten mee te nemen:

- Voldoende afstand (minimaal 1-3 km) tussen bedrijven om verspreiding van dierziekten en zoönosen van het ene naar het andere bedrijf te voorkomen. Drie kilometer is een zone die onder andere wordt gehanteerd bij de bestrijding van uitbraken van besmettelijke, aangifteplichtige, dierziekten (beschermingsgebied). Een en twee kilometer worden in de literatuur genoemd als afstanden waarbinnen het risico op influenzavirusoverdracht tussen bedrijven duidelijk verhoogd is. Is binnen een LOG deze afstand niet haalbaar? Dan kan ervoor gekozen worden het LOG als geheel als eenheid te beschouwen en de afstand tot andere LOG's op minimaal 1-3 km te zetten.
- Geen varkens en pluimvee op één bedrijfslocatie te huisvesten.
- Huisvestingssystemen gericht op beheersing van introductie en verspreiding van micro-organismen. Hiertoe behoren onder andere:
 - binnenhuisvesting van de dieren (geen vrije uitloop);
 - professionele expertise en een dierenarts betrekken bij het stalontwerp;
 - toepassing van luchtwassers die uitstoot van micro-organismen minimaliseren;
 - gezondheidseffectrapportage (GES) bij de aanvraag van een bouwvergunning.
- Bedrijfsvoering gericht op minimalisatie van introductie en verspreiding van micro-organismen en vóórkomen van antibioticumresistentie. Hiertoe behoren onder andere:
 - (zo veel mogelijk) gesloten bedrijfsvoering om insleep van micro-organismen te verminderen;
 - Voor toeleveranciers: microbiologische eisen aan dieren en voer;
 - toepassing van diersector-specifieke hygiëne- en/of IKB-voorschriften (o.a. met aandacht voor reiniging en desinfectie, mestafvoer, plaagdierenbestrijding, etc.);
 - minimaal gebruik van antibiotica (in overeenstemming met het nieuwe beleid² in de diersectoren, ook vast te leggen in het bedrijfsgezondheidsplan);
 - goed opgeleid, vakbekwaam personeel.

² In december 2008 is er door de varkens-, vleeskuikens-, vleeskalveren- en melk-/vleesveesector een convenant getekend waarmee men het antibioticagebruik wil terugdringen en antibioticaresistentie tegengaan. (minInV persbericht 27-11-2008)

- Monitoring van dieren en personeel op het voorkomen van enkele specifieke (nader te bepalen) zoönosen.
- Geen activiteiten gericht op fysieke interactie met de bevolking binnen de LOG's.

Beleving

Ten aanzien van de beleving gelden de volgende adviezen:

- Uitbreiding van de gezondheidsenquête die de GGD periodiek (elke 4 jaar) uitvoert (de Volwassenenmonitor) met een belevingsmonitor. Resultaten uit het belevingsonderzoek geven (in samenhang met objectieve kenmerken) belangrijke signalen over knelpunten in de woonomgeving en aansluiting bij wat leeft bij de burger. Deze hoeven niet per se overeen te komen met de feitelijke situatie. De resultaten kunnen gebruikt worden voor het ontwikkelen en evalueren van (lokaal) beleid. Daarbij hoort een steekproefophoging. Met een dichtere steekproef kun je de resultaten voor zowel de gezondheidsenquête als voor de beleving per dorpskern evalueren en onderling met elkaar vergelijken. De GGD kan de gemeente hierbij ondersteunen
- Open en actieve communicatie door de gemeenten aan de omwonenden betreffende volksgezondheidsaspecten naast dierwelzijn- en milieuaspecten. Aandachtspunten hierbij zijn:
 - Hoe omgaan met onrust in de omgeving?
 - Wie zijn sleutelfiguren en welke informatiebronnen zijn te gebruiken?
 - Inzet voorlichting (bijvoorbeeld webcams, internet, etc)

8. Informatiebronnen, handige links

Voor verdere vragen over de gezondheidsaspecten van intensieve veehouderij in uw woonomgeving kunt u contact opnemen met de GGD in uw regio.

Voor meer informatie over gezondheidsaspecten van intensieve veehouderij kunt u de volgende websites/rapporten bekijken:

Gezondheid

Volksgezondheidsaspecten van veehouderijmegabedrijven; zoönosen en antibioticaresistentie.

J.E. Kornalijnslijper, J.C. Rahamat-Langendoen, Y.T.H.P. van Duynhoven, RIVM, 2008
<http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/215011002.pdf>

Intensieve veehouderij en gezondheid.

A. Dusseldorp, MP Sijnesael, D. Heederik, G. Doekes, A. van de Giessen, RIVM, 2008
<http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/609300006.html>

Staat van Infectieziekten in Nederland, 2007

Rahamat-Langendoen JC ; Vliet JA van ; Lier EA van, RIVM, 2008
<http://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/210211004.pdf>

Megastallen nader bekeken.

F.C. van der Schans E.M. Hees. CLM: 2008
<http://www.clm.nl/publicaties/html/megastallen.html>

Environmental Exposure to Confined Animal Feeding Operations and Respiratory Health of Neighboring Residents; Katja Radon, Anja Schulze, Vera Ehrenstein, Rob T. van Strien, Georg Praml, and Dennis Nowak. *Epidemiology* • Volume 18, Number 3, May 2007

Gezondheidsaspecten bij IPPC-vergunningen. De ontwikkeling en test van een methode voor de integrale beoordeling van gezondheidsaspecten bij IPPC-vergunningen. T. Fast*; M. Mennen; M. Mooij. RIVM Rapport 609021077/2008, dec 2008.

Gezondheidseffectscreening Stad & Milieu 2008. Handboek voor een gezonde inrichting van de woonomgeving. Bureau Medische Milieukunde en Fast Advies.

www.ggdkennisnet.nl

Zoonoses en zoonotic agents in the Netherlands 2003 – 2006. RIVM en VWA, 2007

Milieukundige aspecten

Milieukundige and landschappelijke aspecten van megabedrijven in de intensieve veehouderij

MNP, 2008

<http://www.mnp.nl/nl/publicaties/2008/MilieukundigeEnLandschappelijkeAspectenVanMegabedrijven.html>

Fijn stof uit stallen : berekeningen in het kader van het NSL

Bleeker, A. ; Gies, T.J.A. ; Kraai, A. Alterra, 2005

<http://www.ecn.nl/docs/library/report/2006/e06045.pdf>

Fijn stof uit stallen. Steekproef uit inzoomactie voor 18 veehouderijbedrijven in het kader van het NSL.

A Bleeker; A Kraai, ECN, 2008

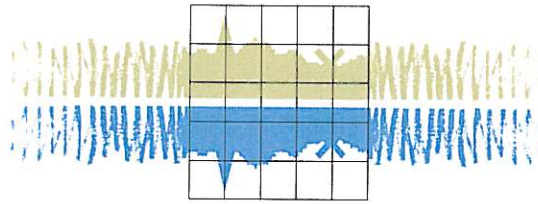
http://www.vrom.nl/docs/nsl/13_s.pdf

Plan van aanpak bedrijfsoplossingen voor fijn stofreductie in de pluimveehouderij
N.W.M. Ogink, A.J.A. Aarnink. Animal Science Group Wageningen UR Rapport 113, 2008

<http://www.asg.wur.nl/NR/rdonlyres/F81D8745-6596-4296-A292-8553950E2B98/67389/113.pdf>

Maatschappelijke kosten en baten van de intensieve veehouderij

LNV, 2008 http://www.minInv.nl/cdlpub/servlet/CDLServlet?p_file_id=27839

Landschapsbeheer Friesland

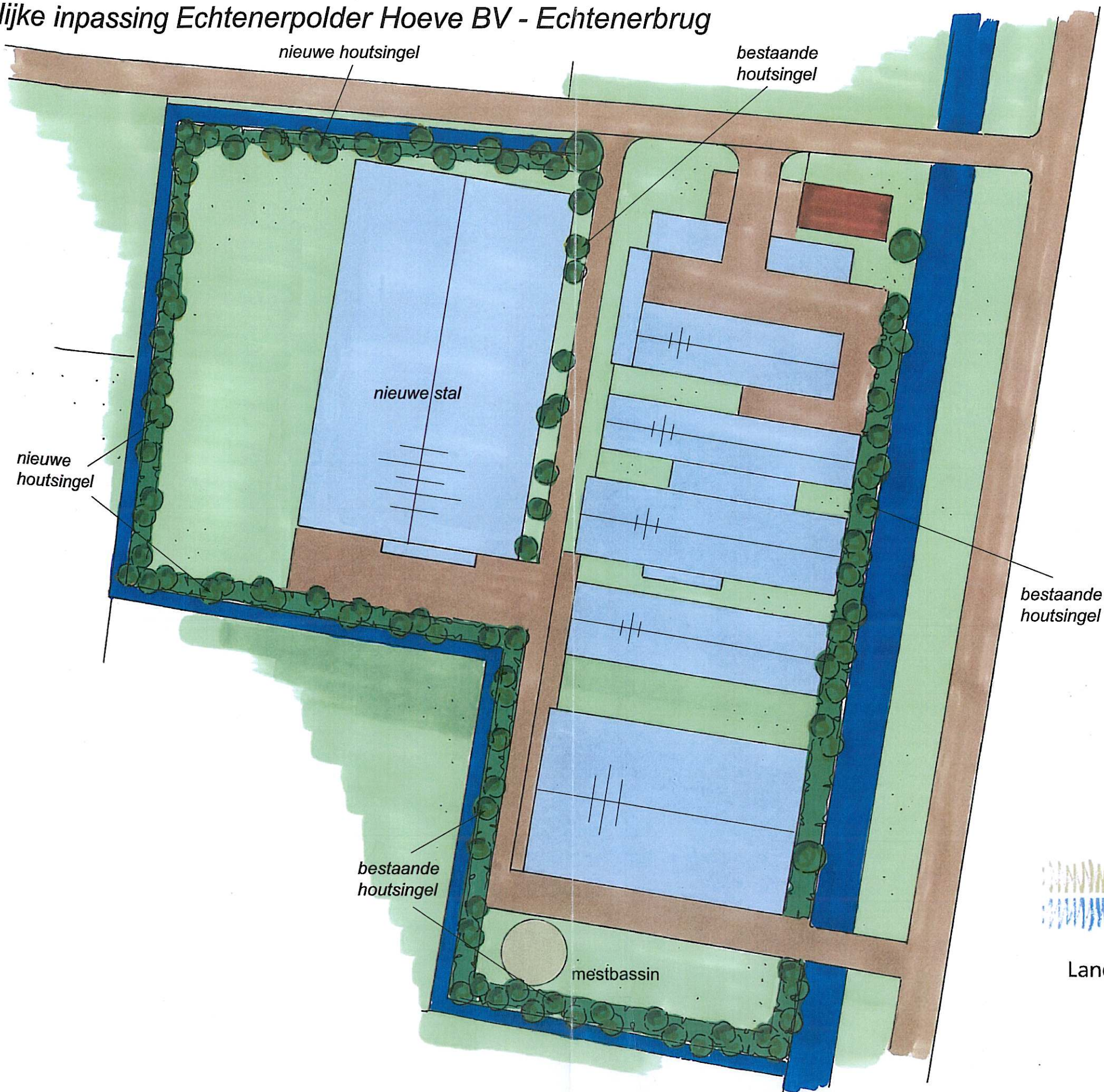
Toelichting landschappelijke inpassing erf "Echtenerpolder Hoeve", te Echtenerbrug

Het varkensbedrijf "Echtenerpolder Hoeve" ligt ten zuiden van Echtenerbrug. Het bestaande erf met zeven stallen wordt ruim een half keer zo groot met de uitbreiding van een achtste stal aan de westzijde. Het bestaande erf is omsloten door een houtsingel van 5 meter breedte met een gevarieerd sortiment. De nieuwe stal wordt dicht tegen de bestaande houtsingel gebouwd. Een tiental fraaie bomen van deze houtsingel blijft behouden. De ontsluiting van de nieuwe stal is vanaf het bestaande erf.

De houtsingel rond de nieuwe stal heeft net als de bestaande houtsingels een breedte van 5 meter en bestaat uit bomen en struiken. De houtsingel sluit aan bij het landschap en heeft dezelfde richting als de westelijke grens van het perceel. Deze wijkt iets af van de bouwrichting van de stal die aansluit bij de bouwrichting van de overige stallen. Het sortiment sluit aan bij de bestaande houtsingels; es (15%), zwarte els (15%), veldesdoorn (20%), meidoorn (20%), grauwe wilg (15%) en boswilg (15%). Het sortiment kan individueel gemengd worden geplant, in 5 rijen.

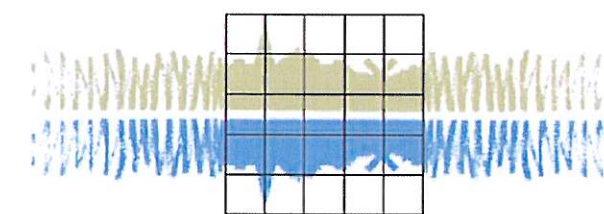
In de bestaande houtsingels, met name aan de zuid- en westzijde van het erf, dient een dunning te worden uitgevoerd zodat de beplanting zich ook de komende jaren goed kan ontwikkelen.

Landschappelijke inpassing Echtenerpolder Hoeve BV - Echtenerbrug

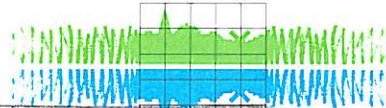
OUO

gew. 16 juli 2010
15 juli 2010
schaal 1:1.000
origineel A3-formaat

Landschapsbeheer Friesland

Commissieweg 15
9244 GB Beetsterzwaag
tel. 0512 383800
www.landschapsbeheerfriesland.nl
getekend door: ing. C. Reynders

Gemeente Lemsterland
t.a.v. P. Loonstra
Postbus 2
8530 AA Lemmer

GEMEENTE LEMSTERLAND	
Landschapsbeheer Friesland	
NR.:	<i>Winst voor ons landschap</i>
2 0 GXT 2010	Commissieweg 15
Kl. nr.	9244 GB Beetsterzwaag
Naam	T (0512) 38 38 00
	F (0512) 38 14 57

info@landschapsbeheerfriesland.nl
www.landschapsbeheerfriesland.nl
KvK Leeuwarden 41001941
Banknr. 38.90.67.474

Beetsterzwaag, 28 oktober 2010.

Het bijgaande wordt u zonder begeleidend schrijven toegezonden:

- Te uwer informatie
- Volgens afspraak
- Naar aanleiding van
- Ter verdere behandeling
- Voor uw archief
- Ter uitreiking
- Met verzoek om terugzending

Hierbij zend ik u de landschappelijke inpassing erf Echtenerpolder Hoeve te Echtenerbrug met de toelichting.

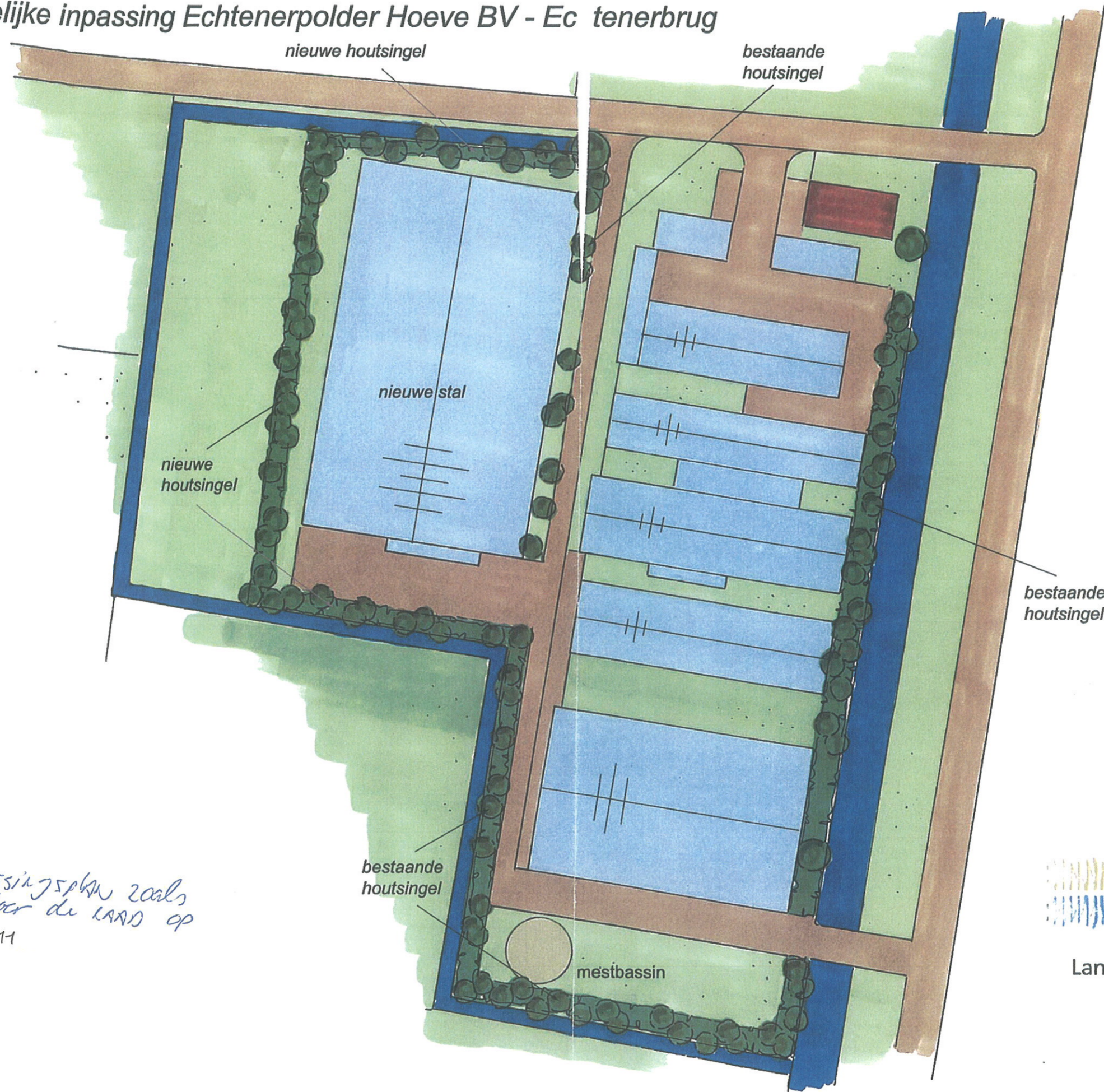
Met vriendelijke groeten,

ing. C. Reynders

LANDSCHAPSBEHEER FRIESLAND MAAKT DEEL UIT VAN EEN SAMEN-
WERKINGSVERBAND VAN TWAALF PROVINCIALE ORGANISATIES:
LANDSCHAPSBEHEER NEDERLAND. ZIJ STREVEN NAAR BEHOUD, BEHEER
EN ONTWIKKELING VAN EEN ECOLOGISCH CULTUURLANDSCHAP MET
EEN STREEKEIGEN KARAKTER.

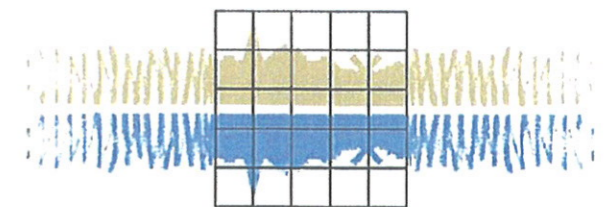

Landschappelijke inpassing Echtenerpolder Hoeve BV - Ec tenerbrug

*Aangepast.
Landschapsinpassingsplan zoals
goedgekeurd door de LAAO op
17 februari 2011*

gew. 16 juli 2010
15 juli 2010
schaal 1:1.000
origineel A3-formaat

Landschapsbeheer Friesland

Commissieweg 15
9244 GB Beetsterzwaag
tel. 0512 383800

www.landschapsbeheerfriesland.nl
getekend door: ing. C. Reynders